

Hallitusneuvos Tiina Muinonen
Neuvotteleva virkamies Susanna Hoikkala
Lakimies Johanna Peltorinne

Lakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi (HE 149/2025 vp)

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) lausuu valiokuntaan toimitettujen asiantuntijalausuntojen osalta seuraavaa.

Kasvatuksellisten rajojen asettaminen ja aineiden ja esineiden poisotto (4 a – 4 c §:t)

Eduskunnan oikeusasiamies (EOA) ei pidä täysin asianmukaisena, että ehdotettu 4 a §:n sääntely, toisin kuin voimassa oleva 4 a §, ei tunnista muita lastensuojelun asiakaslapsia kuin kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia. EOA toteaa, että nyt ehdotettu sääntely asettaa avo- ja sijaishuollon asiakkuudessa olevat lapset eri asemaan ilman riittäviä perusteluja (PL 6 §, LOS 2 art.).

STM toteaa ensinnä, että EOA:n lausunnossa on ristiriitaisesti todettu, että säännös koskisi ”kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia” ja toisessa yhteydessä ainoastaan ”sijaishuollossa olevia lapsia”. STM korostaa, että säännös koskee myös avohuollon tukitoimena kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia. Toiseksi säännöksen tavoitteena on selkeyttää lastensuojelun vastuuta ja toimivaltaa nimenomaan kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia koskien. Näin siksi, että lastensuojelulla ei ole käytännössä riittävästi tosiasiallisia keinoja turvata kaikkien lastensuojelun avohuollon asiakkuudessa olevien ja kotona asuvien lasten tasapainoista kehitystä ja hyvinvointia ympärivuorokautisesti, vaan lasten ensisijainen huoltovastuu on heidän huoltajiensa tai muiden läheisten vastuulla. Tästä vastuusta säädettäisiin jatkossakin lastensuojelulain (LsL) 2 §:ssä sen 1 momentissa. Saman säännöksen 3 momentissa puolestaan säädetään, että lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa järjestämällä tarvittavia palveluja ja tukitoimia.

EOA, kuten useampi muukin lausuja, suhtautuu lisäksi epäillen ehdotetun 4 a §:n 2 momentin sääntelyyn, jossa lapselle voitaisiin kasvatuksellisenä käytäntönä asettaa rajoja ja näiden lapsen tarvitsemien rajojen turvaamiseksi myös lapsen fyysiseen koskemattomuuteen voitaisiin puuttua, jos se olisi välttämätöntä. Lausunnoissa tuodaan esiin säätämisen tarkoituksenmukaisuus ja toisaalta sen vaikeus tämän luonteisessa asiassa. Nyt ehdotettua sääntelyä ei nähdäkään selkiyttävänä, vaan sen nähdään pikemminkin vain sekoittavan käytäntöjä entisestään. Lisäksi useammassa lausunnossa nostetaan esiin huoli siitä, että jatkossa kynnys puuttua lapsen fyysiseen koskemattomuuteen hämärtyy ja lapsen fyysiseen koskemattomuuteen aletaan puuttua voimakkaammin, mitä lainsäätäjä on tarkoittanut esimerkiksi lapsesta kiinnipitämällä.

EOA nostaa myös esille, ettei perhehoitajalle ole säädetty velvoitetta ilmoitus- tai kirjaamisvelvollisuudesta edes toistuvasta rajaamisesta. EOA toteaa, että velvoitteiden

Hallitusneuvos Tiina Muinonen
Neuvotteleva virkamies Susanna Hoikkala
Lakimies Johanna Peltorinne

puuttuessa toiminnan valvonta näyttäisi jäävän yksinomaan sen varaan, että lapsi ilmoittaa rajaamistoimista esimerkiksi asioistaan vastaavalle sosiaalityöntekijälle. EOA ei pidäkään lasten oikeusturvan (PL 21 §) näkökulmasta valittua ratkaisua hyväksyttävänä. Tältä osin **STM toteaa**, että lastensuojelun asiakaskirjauksiin sovelletaan ammatillisen perhehoidon osalta sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023; asiakastietolaki) velvoitteita. Lain 17 §:n nojalla sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilön ja palvelun antamiseen osallistuvan avustavan henkilön tulee kirjata asiakasasiakirjoihin asiakkaan palvelun ja potilaan hoidon järjestämisen, suunnittelun, toteuttamisen, seurannan ja valvonnan turvaamiseksi tarpeelliset ja riittävät tiedot. Perhehoitolain (263/2015) tarkoittaman ammatillisen perhekodin perhehoitajan tulee tehdä mainitun lain mukaiset asiakaskirjaukset ja toimittaa niin sanotut kuukausikoosteet lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle sovituin määräajoin. Asiakastietolain mainittu säännös ei koske sen sijaan toimeksiantosuhteista perhehoitajaa. Toimeksiantosuhteisen perhehoidon tilanteissa korostuu lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ja perhehoitajan välinen yhteydenpito. Lisäksi perhehoitolain 15 §:n mukaisesti jokaiselle perhehoitajalle nimetään jokaista hoidettavaa varten vastuutyöntekijä. Perhehoitajalle on järjestettävä riittävä mahdollisuus saada tukea ja tavata vastuutyöntekijää. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän vastuulla on pitää yhteyttä perhehoitajaan ja sijoitettuun lapseen, mutta myös perhehoitajan tulee olla yhteydessä sosiaalityöntekijään esimerkiksi silloin, jos lapsen tilanteessa tapahtuu muutoksia. Osana tällaista vastavuoroista yhteydenpitoa tulisi tapahtua myös tiedonkulku sellaisiin asioihin liittyen, jotka muussa sijaishuollossa kuuluvat asiakaskirjausten piiriin. Tämä on jo nykyinen asiantila. Asiaan voidaan kiinnittää erityistä huomiota ehdotettujen muutosten toimeenpanoa tuettaessa.

Lausunnoissa (ainakin EOA, Valvira, Lapsiasiavaltuutettu; jatkossa LAPS,) tuodaan esiin ongelmat kasvatuksellisen rajaamisen soveltamisalan suhteen. Sääntelyn puutteena todetaan, olevan se, ettei siinä ole otettu kantaa nimenomaisesti lapsen vaatteiden tai tavaroiden tarkastamiseen toisin kuin tällä hetkellä sijaishuollon osalta 11 luvun rajoitussääntelyssä (LsL 66 ja 67 §). LAPS lausunnossa todetaan, että sääntely perusteluineen jättää epäselväksi, miten perhehoidossa tulisi toimia, jos keskustelulla lapsen kanssa ei päästä yhteisymmärrykseen.

STM viittaa kirjalliseen lausuntoonsa lakivaliokunnalle sekä toteaa kasvatuksellisten käytäntöjen ja niiden suhteesta rajoitustoimiin yleisesti vielä seuraavaa. Lainvalmistelua on ohjannut eduskunnan vastaukseen sisältynyt lausuma (EV 317/2018 vp – HE 237/2018 vp, LA 86/2018 vp), jonka mukaan ”Eduskunta edellyttää, että sijaishuollossa olevien lasten oikeutta tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin sekä lastensuojelulakiin sisältyvien rajoitusten käyttöä arvioidaan ja selkeytetään osana asiakkaan ja potilaan itsemääräämistä koskevan lainsäädännön valmistelua”. STM:ssä tunnistetaan sääntelyn haasteellisuus. Ehdotettu sääntely ei poista kasvatuksellisten käytäntöjen ja rajoitusten välistä rajaa, mutta yrittää eduskunnan lausuman edellyttämällä tavalla selkiyttää sitä. Sääntelyn soveltamisen kannalta haastaviksi etenkin perhehoidon osalta jäävät edelleen ne käytännön tilanteet, joissa ollaan lähellä toimia, joista säädetään lain 11 luvussa rajoituksina. Tällainen on esimerkiksi asiantuntijalausunnoissakin esiin nostettu lapsen vaatteiden ja huoneen tarkastaminen. Jos perhehoitaja epäilee, että lapsella on repussa tai huoneessa aineita tai esineitä, jotka olisi otettava aikuisen haltuun, perhehoitaja todennäköisesti tarkistaisi oman lapsensa repun tai huoneen, vaikka lapsi olisi asiasta eri mieltä.

Hallitusneuvos Tiina Muinonen
Neuvotteleva virkamies Susanna Hoikkala
Lakimies Johanna Peltorinne

Perhehoitaja toimii eri roolissa suhteessa omiin lapsiinsa (vanhempi) ja sijoitettuihin lapsiin nähden, joiden osalta hoitaa julkista hallintotehtävää. Tästä lähtöasetelmasta huolimatta on kestänyt, että lapset olisivat huollon tosiasiallisen toteutumisen näkökulmasta eri asemassa etenkin, jos kysymys on aineista tai esineistä, jotka olisivat omiaan aiheuttamaan lapselle tai muulle henkilölle vaaraa taikka lapsi ei ainetta tai esinettä muun lainsäädännön nojalla edes saisi pitää hallussaan. Edelleen perhehoidossa voi tulla eteen tilanteita, jolloin lapseen on otettava fyysisesti kontaktia hänen rauhoittamiseksi. Tilanteet voivat näin olla tulkinnallisia silloin, kun tilanteet ovat vahvasti yhteydessä rajoitustoimisääntelyyn, mutta ovat lapsen hoidollisessa, kasvatuksellisessa, huolenpidollisessa tai valvonnallisessa merkityksessä silti ymmärrettäviä ja perusteltuja. Raja 11 luvun rajoituksiin olisi kuitenkin jatkossakin olemassa ja ehdotetun sääntelyn perusteella on selvää, että minkäänlainen lapseen kohdistuva voimankäyttö ei olisi kasvatuksellisenä rajaamisena jatkossakaan mahdollista. Aineiden ja esineiden poisottamisessa välttämätön voimankäyttö olisi rajan selvyuden vuoksi säädetty 11 luvussa ja sallittu nimenomaisesti vain laitoshoidon toteutettavassa sijaishuollossa (LsL 65 §) vaikka aineiden ja esineiden poisottamista koskeva sääntely muutoin soveltuisi myös laitoshoidon. On totta, että asia ei näy säännöksessä. Säännöksen (4 c §) perusteluissa kuitenkin todetaan, ettei kysymyksessä ole rajoitustoimenpiteenä toteutettava henkilöntarkastus. Tämä on selvää, koska rajoitustoimenpiteenä toteutettava henkilöntarkastus voi tarkoittaa myös niin sanottua riisuttamista, mitä kasvatuksellisenä rajaamisena ei saa toteuttaa. Perusteluissa on kuitenkin ilmaistu, että: "tarvittaessa edellä esimerkkinä todetuissa tilanteissa aikuisella tulisi olla myös mahdollisuus ottaa aineet ja esineet lapselta välittömästi pois, jos se on välttämätöntä kokonaistilanne huomioon ottaen lapsen ja muiden suojelemiseksi. Tällaisiin *tarkastuksiin* ja *aineiden ja esineiden poisottamisiin* ei kuitenkaan saisi ryhtyä rutiininomaisesti eikä ilman syytä." Säännöksen perusteluja voisi olla perusteltua täsmentää sillä, että siinä selkeäsanaisemmin todettaisiin, että lapsen vaatteet päällisin puolin ja hänen hallussaan oleva omaisuus (esimerkiksi laukku) voitaisiin kasvatuksellisenä rajaamisena tarkastaa aineen tai esineen poisottamiseksi, vaikka lapsi olisi asiasta eri mieltä. Sama koskisi lapsen huoneen tarkastamista lapsen läsnä ollessa.

STM:n näkemyksen mukaan sääntelyyn on välttämätöntä jättää liikkumavaraa yksilöllisille tilanteille ja niiden tarkoituksenmukaiselle soveltamiselle. Tästä syystä säännöstä on vaikea kirjoittaa ehdottoman tarkkarajaiseksi. Ehdotusten tarkoituksena on tukea aikuisten edellytyksiä tarjota kodin ulkopuolelle sijoitetuille lapsille aikuisjohtoista, turvallista ja kodinomaista arkea, johon voi kuulua myös ristiriitatilanteita. Tällä hetkellä kasvatuksellisten keinojen koettu vähäisyys etenkin perhehoidossa voi johtaa lapsen sijaishuoltopaikan muuttamiseen lastensuojelulaitokseen, vaikka sijaishuoltopaikan muutos ei olisi muuten lapsen edun mukaista. Toisaalta laitoshoidossakaan ei ole lapsen edun mukaista tehdä jatkuvasti rajoituspäätöksiä asioista, jotka koetaan normaaliksi kasvatukseksi.

Asiantuntijalausunnoissa (esim. Oikeusministeriö OM, Korkein hallinto-oikeus KHO) on lisäksi tuotu esiin huolia esitettyä 4 c §:ää ja sen 1 momenttia koskien. Pykälä koskee päätöksentekoa aineen ja esineen poisottamisessa. Lausunnoissa on nostettu huoli poisoton ja sitä koskevan päätöksen ajallisesta ulottuvuudesta. Lausunnoissa on toivottu määriteltävän ajallisesti, miten kauan poisotto voi kestää ennen kuin poisottamisesta olisi annettava päätös. Lisäksi olisi säädettävä, jos päätös annetaan, miten pitkäksi aikaa poisotto sen mukaisesti voisi kestää. Osana vastineen laadintaa

Hallitusneuvos Tiina Muinonen
Neuvotteleva virkamies Susanna Hoikkala
Lakimies Johanna Peltorinne

STM on pyytänyt OM:n kommentteja edellä mainittuun asiaan uudestaan ja OM pitää edelleen aiheellisena toistaa sen 1. lakiehdotuksen 4 c §:ään liittämänsä huomion, että vaikuttaa lapsen oikeusturvan kannalta ongelmalliselta, ettei säännöspерusteisesti olisi olemassa minkäänlaista ajallista rajaa sille, että poisottamisesta olisi päätös tehtävä.

STM toteaa, että säännökseen on haastavaa määritellä enimmäisaikaa ilman, että siitä tosiasiallisesti uhkaa tulla minimiaika. Lisäksi poisotto ja päätöksen kesto ovat tapauskohtaisia ja riippuvat tilanteesta. Säännöksen 1 momentin 1 virkkeessä on kuitenkin todettu, että poisottoa ei saa jatkaa pidempään kuin se 4 b §:ssä tarkoitetusta syystä ja lapsen hoidon ja kasvatuksen kannalta on **välttämätöntä**. Välttämättömyys näin rajaa toimenpiteiden tosiasiallista kestoa ajallisesti. Tietyn aikarajan, kuten täsmällisen tuntimäärän, säätäminen on toimeenpanon näkökulmasta mahdotonta, koska sääntelyn piiriin lukeutuvat tilanteet ovat hyvin erityyppisiä luonteeltaan. Riskinä olisi myös se, että tietystä tuntimäärästä säätäminen kannustaisi venyttämään välttämättömyyden arviointia enimmäiskeston, jolloin aikaraja saattaisi toimia välttämättömyyden arviointia vastaan. KHO totesi lisäksi lausunnossaan, että esityksestä ei sen perusteluissa esitetyt esimerkit huomioiden täysin selvästi käy ilmi, milloin kysymys ei ole lainkaan laissa tarkoitetusta esineen poisottamisesta, milloin taas poisottamisesta, josta ei ole tehtävä päätöstä, ja milloin päätöstä edellyttävästä poisottamisesta. Tältä osin perusteluista on mahdollista tämentää. Tarkoituksena on, että aina, kun lapselta otetaan 4 b §:n sääntelyn perusteella aine tai esine pois, esimerkiksi puhelin, kysymys on sääntelyn tarkoittamasta poisottamisesta. Jos kysymyksessä on esimerkiksi puhelimen poisotto yöksi, jotta turvataan lapsen unirytmii, ja puhelin palautetaan lapselle aamulla, tilanne on rauennut eikä asiassa tarvitse antaa päätöstä.

Valvontaviranomaiset (ainakin EOA, KHO, Helsingin hallinto-oikeus) ovat viitanneet lausunnoissaan perhehoidon viranomaisvalvonnan puutteellisuuteen. Keskeisin ongelma koskee tarkastusten tekemistä yksityiskoteihin (PL 10 §), joissa perhehoitoa käytännössä toteutetaan.

STM toteaa, että voimassa olevan perhehoitolain 22 §:n mukaan lapsen sijoittaneen hyvinvointialueen tehtävänä on valvoa, että sijoitus perhehoitoon toteutuu perhehoitolain mukaisesti ja lapsi tai nuori saa sijoituksen aikana ne tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet, joita sijoitushyvinvointialue järjestää. Sekä sijoittaja- että sijoitushyvinvointialue voivat tarkastaa perhehoitopaikan toiminnan ja tilat, kun tarkastuksen tekemiseen on perusteltu syy. Tarkastus voidaan tehdä ennalta ilmoittamatta. Edelleen LsL:n 79 §:n mukaan, jos lapsen sijoittanut hyvinvointialue havaitsee sijaishuoltopaikan toiminnassa epäkohtia tai puutteita, jotka voivat vaikuttaa sijoitettujen lasten hoitoon tai huolenpitoon, sen tulee salassapitovelvollisuuden estämättä ilmoittaa asiasta välittömästi lapsen sijoitushyvinvointialueelle. Tämän lisäksi tulee epäkohdista ilmoittaa aluehallintovirastolle ja tiedossa oleville muille lapsia kyseiseen paikkaan sijoittaneille hyvinvointialueille. Ammatillisen perhehoidon valvonta tapahtuu myös kirjaamisvelvoitteiden toteutumisen kautta. Toimeksiantosuhteisen perhehoidon valvonnan tehostamista voidaan arvioida osana lastensuojelulain kokonaisuudistuksen toisen vaiheen valmistelua, mutta STM pitää keskeisenä sitä, että lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on tosiasialliset mahdollisuudet toteuttaa tehokasta valvontaa toimeksiantosuhteiseen perhehoitoon sijoitetun lapsen kohdalla. Osaltaan nykyinen sosiaalityöntekijän enimmäisasiakasmäärää koskevan mitoituksen tulisi mahdollistaa riittävä aika myös tämän

Hallitusneuvos Tiina Muinonen
Neuvotteleva virkamies Susanna Hoikkala
Lakimies Johanna Peltorinne

tehtävän toteuttamiseen. Asiaa voidaan painottaa myös osana ehdotettujen muutosten toimeenpanon tukea.

Lastensuojelun ja psykiatrian yhteensovitetut lastensuojeluyksiköt (ns. Hybridi-yksiköt)

Lapsiasiavaltuutettu kyseenalaistaa lastensuojelulain 16 b §:ään ja terveydenhuoltolain 69 §:ään ehdotettujen informatiivisten säännösten riittävyyden varmistamaan ns. hybridiyksiköiden perustamisen ja toteaa lausunnossaan, että ns. hybridiyksiköiden kohderyhmästä, työn sisällöistä ja toteuttamisesta tulisi säätää selkeästi ja velvoittavasti. Myös Lastensuojelun Keskusliiton (LSKL) ja EOA:n lausunnoissa nostetaan esiin velvoittavamman sääntelyn tarkeys. LAPS:n näkemyksen mukaan on epä johdonmukaista, että tilanteen ollessa tällainen, välttämättömiksi katsottujen hybridiyksiköiden säätämisestä luovutaan, koska ”yhteensovitetujen yksiköiden kohderyhmästä ja siten toiminnan sisällöstä ei vielä ole vakiintunutta näkemystä” (s. 53). LSKL yhtyy näihin näkemyksiin. EOA:n mukaan ehdotettu sääntely turvaa tärkeällä tavalla lastensuojelun sijaishuollossa olevien lasten oikeutta riittäviin terveyspalveluihin (PL 19.3 §, LOS 24 art.), mutta suhtautuu jossain määrin epäillen sääntelyn tavoitteiden toteutumiseen esimerkiksi alueellisesti yhdenvertaisesti (PL 6 §) ilman velvoittavaa sääntelyä. EOA korostaa sääntelyn toimeenpanon tuen ja seurannan merkitystä tavoitteiden toteutumisen näkökulmasta.

STM toteaa, että ehdotettu sääntely on valmisteltu huomioiden jo voimassaolevan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021; järjestämislaki) nojalla annetun niin sanotun YTA-asetuksen (309/2023) yhteistyövelvoitteet vaativien lastensuojelupalveluiden turvaamisessa. Tällaisten yksiköiden perustaminen on näin mahdollista jo nykyisen lainsäädännön perusteella ja tällaisia yksiköitä onkin jo perustettu joillekin alueille. YTA-asetuksen 2 §:n mukaan yhteistyöalueen tulee sopia siitä, miten vaativimpien lastensuojelupalvelujen turvaaminen alueen hyvinvointialueilla varmistetaan. Valmistelussa arvioitiin, että lastensuojelun ja yliopistosairaalasaisen lasten- tai nuorisopsykiatrian palvelujen yhteensovittavien lastensuojeluyksiköiden perustamista ei ole perusteltua tehdä velvoittavasti jokaiselle hyvinvointialueelle. Valmistelussa on jouduttu huomioimaan myös lasten- ja nuorisopsykiatrien saatavuus. Kuten esityksen sivulla 20 todetaan, erikoislääkäreiden määrä on liian vähäinen palvelujärjestelmän lisääntyneisiin tarpeisiin nähden. Lisäksi esityksessä tuodaan esiin, että psykiatrian erikoisalojen erikoislääkäreiden riittävyys on ollut pitkäkestoinen ja eläköitymisen vuoksi entisestään vaikeutuva ongelma. Lasten- ja nuorisopsykiatrian tehtäväkokonaisuuden turvaamiseksi on tärkeää, että käytettävissä olevat voimavarat käytetään optimaalisesti.

Kohderyhmän määrittelystä on keskusteltu valmistelun aikana muun muassa hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin edustajien kanssa. Ehdotuksessa on huomioitu hyvinvointialueiden itsehallinnon piiriin kuuluva vapaus järjestää ja tuottaa palvelut alueen asukkaiden palvelutarpeisiin vastaavalla tavalla. Valmistelussa arvioitiin, että vahvan oman arviointivastuun jättäminen yhteistoiminta-alueille lastensuojelun ja psykiatrian yhteensovitetuja yksiköitä koskien tukee parhaiten koko palvelujärjestelmän toimintaa ja käytettävissä olevien resurssien allokoitua.

LAPS pitää tärkeänä, että valtionavustuksella tapahtuvan kehittämistyön yhteydessä toteutettavaa arviointia esimerkiksi velvoittavamman sääntelyn tarpeellisuudesta tehdään mahdollisimman pikaisesti. Yksiköiden perustamiseen kohdistettu ensimmäinen

Hallitusneuvos Tiina Muinonen
Neuvotteleva virkamies Susanna Hoikkala
Lakimies Johanna Peltorinne

valtionavustushaku päättyi 31.10.2025 ja saapuneiden kolmen hakemuksen käsittely on paraikaa käynnissä.

STM korostaa esitykseen viitaten, että voimassa oleva lainsäädäntö mahdollistaa lastensuojelun ja psykiatrian yhteensovittavien yksiköiden toiminnan ja sellaisia on jo olemassa. Esityksessä mainittujen yksiköiden lisäksi Helsingin kaupungin, HUS:n ja Osallisuuden aika ry:n ESR+ rahoitteisessa kehittämishankkeessa (1.9.2025–31.12.2027) valmistellaan paraikaa integroidun lastensuojelun laitoshoidon ja yliopistosairaalasaisen nuorisopsykiatrian palvelua Uudenmaan alueen hyvinvointialueiden tarpeisiin.¹

Kuntouttavan suljetun laitospalvelun ja erityisen huolenpidon jakson keskeiset erot sijaishuoltomuotoina

Pääministeri Orpon hallituksen ohjelman mukaisesti yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa koordinoidaan lastensuojelulakiin tarvittavat, lapsia turvaavat lainsäädäntömuutokset, joilla alle rikosvastuuiän olevien lasten rikoskierre saadaan katkaistua. Ehdotettu kuntouttava suljettu laitospalvelu on osa tämän hallitusohjelmakirjauksen toimeenpanoa. Kirjauksen toimeenpanoa jatketaan lastensuojelulain uudistamisen toisessa vaiheessa. **STM korostaa**, että hallitusohjelmakirjaus ei tarkoita, että palvelu olisi suunnattu ainoastaan alle rikosvastuuiän (15 vuotta) alittaville lapsille. Palvelu on tarkoitettu lapsille, jotka jo nyt ovat lastensuojelun vastuulla, mutta joiden tarpeisiin ei nykyisissä palveluissa pystytä vastaamaan ja joiden kuntouttamiseksi ei ehdotettu pidennetty erityisen huolenpidon jaksokaan ole riittävä. Uutta kuntouttavaa suljettua laitospalvelua esitetään, koska sen tarve on tunnistettu käytännön lastensuojelutyössä.

Lapsen sijoittaminen **kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun** edellyttää seuraavien kriteereiden täyttymistä:

- Lapsi aiheuttaa vakavaa vaaraa omalle tai muiden turvallisuudelle käyttämällä väkivaltaa tai tekemällä muita rikollisia tekoja.
- Sijoitus on välttämätöntä lapsen suojelemiseksi hänen omaa tai muiden turvallisuutta vaarantavalta käyttäytymiseltä sekä hänen tarvitsemiensa kuntouttavien palvelujen ja pitkäjänteisen tuen järjestämiseksi.
- Sijaishuoltoa ei ole lapsen omaa tai muiden turvallisuutta vaarantavan käyttäytymisen vuoksi mahdollista järjestää muulla tavoin eikä 60 a §:ssä tarkoitetun erityisen huolenpidon jakso taikka muut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut sovellu käytettäväksi suljetun laitospalvelun sijaan.
- Lapsen suojeleminen 71 §:ssä tarkoitetuilla erityisillä rajoituksilla on välttämätöntä.

Lapsi voidaan sijoittaa **erityisen huolenpidon jaksolle**, jos

- Lapsen oma käyttäytyminen vakavasti vaarantaa hänen henkeään, terveyttään tai kehitystään.

¹ IntO – Integraatiota osallistaen. Lastensuojelun ja nuorisopsykiatrian yhteisasiakkuuksien sosiaaliset innovaatiot. <https://socca.fi/toiminta/lapset-ja-nuoret/into>.

Hallitusneuvos Tiina Muinonen
Neuvotteleva virkamies Susanna Hoikkala
Lakimies Johanna Peltorinne

- Sijoituksen edellytyksenä on lisäksi, että sijaishuoltoa ei ole lapsen hoidon ja huolenpidon tarve huomioon ottaen mahdollista järjestää muulla tavoin eivätkä terveydenhuollon palvelut sovellu käytettäväksi erityisen huolenpidon jakson sijaan.
- Sijoituksen edellytyksenä on, että lapsen suojeleminen 72 §:ssä tarkoitetuilla rajoituksilla on välttämätöntä.

Molempiin edellä mainittuihin palveluihin voidaan sijoittaa 12 vuotta täyttänyt lapsi. Kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun voidaan kuitenkin sijoittaa myös alle 12-vuotias lapsi, mutta vain erityisistä syistä (ks. perustelut jäljempänä). Erityisen huolenpidon jaksolle ei voida sijoittaa alle 12-vuotiaasta lasta.

Erityiseen huolenpitoon sijoitetaan tällä hetkellä lapsia, joiden päihde- ja/tai rikoskierteiden katkaiseminen edellyttää suljettua sijaishuoltoa sekä lapsia, joiden psyykkiseen oireiluun tai vakavaan itsetuhoisuuteen ei voida muissa palveluissa vastata. Erityyppisistä syistä sijoitettavien ja eritavoin oireilevien lasten sijoittaminen samoihin asuinyksiköihin ei ole välttämättä lapsen kuntoutumista edistävää. STM huomauttaa samalla, että erityistä huolenpitoa tarjoavat yksiköt ovat jo nyt käytännössä suljettuja ja tiiviisti kontrolloituja yksiköitä, joissa lapset ulkoilevat esimerkiksi niin sanotuilla häkkipihoilla, aidatuilla pihoilla tai muutoin rajatuissa olosuhteissa ainakin sijoituksen alkuvaiheessa. Erityiseen huolenpitoon sijoitettu lapsi ulkoilee aikuisen kanssa koko sijoituksen ajan. Tällä hetkellä osa lapsista palaa erityiseen huolenpitoon useampiakin kertoja. Käytännössä on tunnistettu, että erityisen huolenpidon jaksoon ehdotettavilla muutoksillakaan ei voida vastata kaikkien lasten kuntoutuksellisiin tarpeisiin. Valtion koulukotien arvion mukaan erityisessä huolenpidossa olevista lapsista noin 10 prosenttia tarvitsee välttämättä jatkossakin erityisen huolenpidon enimmäiskestoa (180 vrk) pidempiaikaisempaa intensiivistä kuntouttavaa palvelua.

Ehdotettu kuntouttava suljettu laitospalvelu on tarkoitettu ensisijaisesti lapsille, joiden väkivaltainen käyttäytyminen tai muiden rikollisten tekojen tekeminen aiheuttavat **vakavaa vaaraa** lapselle itselleen tai muille. Tämä asettaa erityisiä vaatimuksia turvallisuustekijöiden huomioimiselle niin tilaratkaisuissa kuin henkilöstöresurssin ja osaamisen osalta. Tällä hetkellä lastensuojelulaitoksissa joudutaan tekemään erityisjärjestelyjä jopa siten, että lapsi on sijoitettuna yksin tai ainoastaan toisen lapsen kanssa samaan asuinyksikköön, koska lapsen käyttäytyminen vaarantaa niin vakavasti hänen itsensä ja muiden turvallisuuden. Tilanteisiin saattaa liittyä esimerkiksi ympäröivää omaisuutta tuhoavaa käyttäytymistä (vahingontekoja) tai muihin sijoitettuihin oleviin lapsiin ja/tai henkilöstöön kohdistuvaa väkivaltaista käyttäytymistä.

Sekä kuntouttavalle suljetulle laitospalvelulle että erityisen huolenpidon jaksolle on yhteistä se, ettei muilla sosiaali- tai terveydenhuollon palveluilla (kuten psykiatrisella hoidolla) pystytäkään vastaamaan lapsen tarpeisiin. Käytännössä näiden palvelujen piirissä tulee olemaan lapsia, jotka diagnosoidaan käytöshäiriöisiksi ja joiden kohdalla terveydenhuollossa arvioidaan, etteivät he ole psykiatrisen sairaalahoidon tarpeessa. Lisäksi molemmissa palveluissa keskeinen edellytys on tarve erityisille rajoitustoimenpiteille. Yhtenä kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun sijoittamisen kriteerinä on myös se, että erityisen huolenpidon jakson arvioidaan olevan riittämätön lapsen tarpeisiin vastaamiseksi. Sijaishuoltopaikan valintaa tehtäessä arvioitavaksi tulee näin ollen se, kumman arvioidaan vastaavaan enemmän lapsen edun mukaista palvelua.

Hallitusneuvos Tiina Muinonen
Neuvotteleva virkamies Susanna Hoikkala
Lakimies Johanna Peltorinne

Tällä hetkellä erityiseen huolenpitoon ei käytännössä voida sijoittaa lasta kiireellisen sijoituksen kriteerillä, koska päätöksenteko edellyttää monialaista asiantuntija-arviota, jonka koostaminen vie aikaa. Käytännössä tulee kuitenkin tilanteita, joissa lapsi olisi voitava sijoittaa hyvin strukturoituun ja henkilöstömäärältään vahvasti resursoituun sijaishuoltopaikkaan välittömästi. Vuonna 2024 kiireellisesti sijoitettuna oli 4 900 lasta. Kiireellinen sijoitus oli tyypillisintä 16–17-vuotiailla. Näissä tilanteissa usein korostuu lapsen päihteidenkäyttö tai muutoin lapselle itselleen tai muille vaarallinen käyttäytyminen. Myös huostassa olleiden osuus väestöstä oli 16–17-vuotiaiden lasten ikäryhmässä selvästi suurempi (2,1 %) kuin nuoremmissa ikäryhmissä.²

Sopivaa sijaishuoltomuotoa arvioitaessa tulee kiinnittää huomiota siihen, voidaanko palvelussa taata lapsen itsensä, muiden lasten ja henkilöstön turvallisuus. STM:n arvion mukaan erityisen huolenpidon jaksojen tarjonta ja kysyntä tulee paikkamääräisesti säilymään kuntouttavaa suljettua laitospalvelua suurempana eli erityisen huolenpidon jaksoilla vastataan määrällisesti useamman lapsen sijaishuollon tarpeeseen.

Esityksen mukaan alle 12-vuotias lapsi voidaan sijoittaa kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun vain erityisistä syistä. Tällaisessa tilanteessa tulee ensisijaisesti selvittää ja arvioida muiden sosiaali- tai terveydenhuollon palvelujen mahdollisuudet vastata lapsen tarpeisiin. Ikärajaa ei kuitenkaan ehdoteta ehdottomaksi, koska myös alle 12-vuotias (esimerkiksi 11,5-vuotias) lapsi voi aiheuttaa sijoituskriteerien mukaisesti vakavaa vaaraa joko itselleen tai muille. Tällainen tilanne voisi syntyä äkillisesti ja kiireellisen sijoituksen tilanteessa, jolloin lapsen sijoitus palveluun saattaisi kestää ainoastaan joitakin päiviä ennen kuin lapsen tilanne saataisiin selvitettyä ja hänen tarpeisiinsa paremmin vastaava palvelu olisi saatavilla. STM huomauttaa, että sijoittamiskynnys olisi tämänkaltaisissa tilanteissa korkea ja ensisijaisesti tulisi etsiä muita sijoitusvaihtoehtoja. Valmistelussa on arvioitu, että tällaisia tilanteita olisi käytännössä hyvin harvoin, jos ollenkaan. STM korostaa, että ehdotetun palvelun sopivuus lapselle tulee arvioida yksilöllisesti ja perustella lapsikohtaisesti.

LAPS pitää mahdollisuutta irtisanoa erityisen huolenpidon jakson aikana lapsen aiempi sijaishuoltopaikka riskinä, jos tätä mahdollisuutta käytetään säästötoimenpiteenä, eikä arvioida jokaisen lapsen tilannetta ja lapsen etua yksilöllisesti erikseen. STM painottaa, että irtisanomisen tulee perustua aina lapsen tilanteen kokonaisarviointiin ja lapsikohtaiseen harkintaan. Irtisanomisen tulee perustua lapsen edun punnintaan perustuvaan ratkaisuun siten kuin LsL 4 § velvoittaa. Lisäksi tulee huomioida mainitun lain 50 §:n mukaiset säännökset. Kuten esityksessä todetaan, irtisanomista ei tule perustella ainoastaan kustannussyillä. Säännöksellä on tarkoitus täsmentää oikeustilaa ja nykyistä osin epäselvää tulkintakäytäntöä aiemman sijaishuoltopaikan irtisanomismahdollisuuksista.

² Forsell, M. & Inget-Leinonen, S. (2025) Lastensuojelu 2024. Tilastoraportti 23/2025.
<https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2025042831818>

Hallitusneuvos Tiina Muinonen
Neuvotteleva virkamies Susanna Hoikkala
Lakimies Johanna Peltorinne

Kuntouttava suljettu laitospalvelu ja erityinen huolenpidon jakso, erityisesti päätöksenteko (KHO, Helsingin hallinto-oikeus, Helsingin kaupunki, myös EOA)

Asiantuntijalausunnoissa (ainakin KHO, Helsingin kaupunki) on kritisoitu sitä, että kuntouttavaa suljettua laitoshoidoa koskeva sääntely, ml. muutoksenhaku, on vaikeaselkoista ja vaikeasti sovellettavaa. **STM toteaa** tämän pitävän paikkansa. Sääntelyn monimutkaisuus johtuu siitä, että sääntely on yhteensovitettu osaksi jo vaikeasti sovellettavan sääntelyn logiikkaa, viitaten erityisesti säännöksiin sijaishuoltoon sijoittamisesta ja sitä koskevasta päätöksenteosta ja muutoksenhausta. Lastensuojelulainsäädännön uudistamisen toisessa vaiheessa on tarkoitus uudistaa muun ohella lastensuojelulain päätöksenteko- ja muutoksenhakusääntely erityisesti huostaanotto- ja sijaishuoltoon sijoittamisen osalta. Valmistelussa pyritään kiinnittämään huomiota siihen, että sääntely yksinkertaistuisi.

Kuten prof. Mäenpään lausunnossa todetaan, päätös on valituskelpoinen, jos laissa edellytetään erikseen päätöksen tekemistä ja toisaalta sen seikan arviointi, muodostaako yksittäistä toimenpidettä koskeva lastensuojeluviranomaisen ratkaisu hallintoprosessilain 6 §:ssä tarkoitetun valituskelpoisen päätöksen, kuuluu viime kädessä hallintotuomioistuimen arvioitavaksi. Vaikka nimenomainen päätöksentekoa edellyttävä säännös puuttuu, se ei siten ole ehdottomana esteenä viranomaisen ratkaisua koskevalle valitukselle. Päätöksentekoa edellyttävistä nimenomaisista säännöksistä ei myöskään voida tehdä vastakohtaispäätelmää, jonka mukaan muista lastensuojelulain toimeenpanoon liittyvistä ratkaisuista ei saisi valittaa taikka niistä ei pitäisi tai voisi tehdä erikseen hallintopäätöstä. Prof. Mäenpää toteaa lausunnossaan, että lapsen oikeusturvan kannalta on välttämätöntä, että esimerkiksi kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun sijoittamisesta ja siihen sisältyvistä erityisistä rajoituksista (49 c § ja 71 §) sekä erityisen huolenpidon jaksosta (60 b §:n 1 mom.) tehdään hallintopäätös, jonka voimassaoloaika määräytyy säännösperustaisesti. Lisäksi prof. Mäenpää toteaa, että päätöksentekovelvollisuus olisi tosin näissä tapauksissa ilman sitä nimenomaisesti edellyttävää säännöstäkin, kun otetaan huomioon päätöksen merkittävät oikeusvaikutukset lapsen henkilökohtaiseen vapauteen. Myös erityisen huolenpidon jakson lopettamisesta on perusteltua tehdä päätös siten kuin 60 b §:n 3 momentissa edellytetään. Samoin voidaan arvioida muun muassa yhteydenpidon rajoittamista koskevaa päätöksentekoa (63 §).

STM toteaa, että lapsi voidaan sijoittaa kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun lastensuojelulain 38 §:n 2 momentissa (kiireellinen sijoitus), 38 a §:ssä (kiireellisen sijoituksen jatkaminen) ja 43 §:ssä (huostaanotto ja sijaishuoltoon sijoittaminen) tarkoitetuilla päätöksillä ja päätökseen on kirjattava sijoituksen perusteet ja tavoitteet. Lisäksi kiireellisesti sijoitettu tai huostaanotettu lapsi voidaan sijoittaa kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun myös sijaishuoltopaikan muutosta koskevalla päätöksellä lastensuojelulain 43 §:n 3 momentin mukaan.

Lapsi voidaan sijoittaa kiireellisesti lastensuojelulain 38 §:n mukaan, jos lapsi on jäljempänä 40 §:ssä mainituista syistä välittömässä vaarassa, ja lapselle voidaan järjestää kiireellisesti sijaishuoltona hänen tarvitsemansa hoito ja huolto. Välittömän vaaran kriteereitä ovat muun ohella lapsen oman toiminnan aiheuttama vaara, joka arvioidaan aina kokonaisvaltaisesti, lapsen oma käytös (vakava rikollinen teko tai päihteet) vaarantaa vakavasti hänen terveytensä ja

Hallitusneuvos Tiina Muinonen
Neuvotteleva virkamies Susanna Hoikkala
Lakimies Johanna Peltorinne

kehityksensä, eikä lapsen tilannetta voida välittömästi turvata tarjoamalla terveydenhuollon palveluja ja/tai sosiaalihuollon avopalveluja.³

Lastensuojelulain 40 §:ssä säädetään seuraavaa: 1) puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä; tai 2) lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään. Huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen voidaan kuitenkin ryhtyä vain, jos: 1) 7 luvussa tarkoitetut toimet (avohuollon tukitoimet) eivät olisi lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopivia tai mahdollisia taikka jos ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi; ja 2) sijaishuollon arvioidaan olevan 4 §:n mukaisesti lapsen edun mukaista. Lastensuojelulain esitöiden (HE 13/1983 vp) mukaan muuna kuin vähäisenä pidettävänä rikollisena tekona säännöksessä tarkoitetaan niitä tekoja, joista voi seurata ankarampi rangaistus kuin sakkoa tai 6 kuukautta vankeutta. Vähäisenä pidetään myös tekoja, joista rangaistusuhka on edellä mainittua korkeampi, jos tekoon ei samalla liity muuta kuin vähäiseksi katsottavaa epäasiallisuutta tai moitittavuutta. Tämä merkitsee sitä, että esimerkiksi liikenne rikkomukset eivät sinänsä ole peruste toimenpiteisiin ryhtymiselle, vaikka rangaistusmaksimi olisikin yli 6 kuukautta vankeutta. Viime kädessä teon rikollisuuden aste on harkittava kussakin tapauksessa erikseen yksittäistä elämäntilannetta silmällä pitäen. Koska huostaanoton kohteena voi olla myös alle 15-vuotias lapsi, sääntelyssä on käytetty käsitettä rikollinen teko eikä rikos.

Erityistä huolenpitoa ja sen lopettamista koskien on tehtävä hallintopäätökset, kuten lastensuojelulain 60 b §:n 1 momentissa ja 60 b §:n 3 momentissa säädetään. Kaikissa edellä mainituissa päätöksissä on itsenäinen muutoksenhakuoikeus kuten muutoksenhakuoikeudesta niiden osalta lastensuojelulain 89 §:ssä säädetään. Lisäksi lastensuojelulain 90 §:n mukaan hyvinvointialueen alaisen viranhaltijan tekemään päätökseen, kuten kiireellistä sijoitusta, kiireellisen sijoituksen jatkamista, huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista, sijaishuoltopaikan muutosta ja erityistä huolenpitoa koskien saa hakea valittamalla muutosta suoraan hallinto-oikeudelta siten kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään. 49 e §:n 2 momentin mukaan kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun sijoitetun lapsen kuntoutumista, sijoituksen perusteiden voimassa oloa ja 71 §:ssä tarkoitettujen erityisten rajoitusten tarpeellisuutta on arvioitava neljän kuukauden välein asiakassuunnitelman tarkistamisen yhteydessä, johon sisältyy myös 49 d §:n 2 momentissa tarkoitettujen asiantuntijoiden laatima arvio lapsen tilanteesta. Ottaen huomioon edellä sanottu, **STM katsoo**, että kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun sijoituksen ja erityisen huolenpidon osalta asiaan osallisten oikeusturva toteutuu asiallisesti, sillä sijoituksesta tehdään edellä esitetyn mukaisesti valituskelpoiset päätökset, joista on muutoksenhakuoikeus, ja lisäksi edellä esitettyjä päätöksiä koskien on myös 89 §:n mukaisesti itsenäinen muutoksenhakuoikeus.

Valviran mukaan sijoituspäätös kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun tulisi olla määräaikainen ja johtavan sosiaalihuollon viranhaltijan tulisi aina neljän kuukauden välein tapahtuvan

³ Kuntainfo STM 8/2015

Hallitusneuvos Tiina Muinonen
Neuvotteleva virkamies Susanna Hoikkala
Lakimies Johanna Peltorinne

asiakassuunnitelman tarkistamisen yhteydessä tehdä muutoksenhakukelpoinen päätös lapsen sijoituksen jatkamisesta kyseisessä palvelussa sekä lapseen kohdistettavista erityisistä rajoituksista. STM painottaa, että sijoituksen edellytysten täyttyminen tulee arvioiduksi vähintään neljän kuukauden välein, koska asiakassuunnitelman tarkastamisen yhteydessä arvioidaan myös huostaanoton edellytysten täyttyminen. Jos asianosaisilla on tästä erilaiset näkemykset, tulee asiasta tehdä valituskelpoinen päätös. Lisäksi STM korostaa, että velvollisuutta asiakassuunnitelman näin tiheään tarkastamiseen ei muussa lastensuojelussa ole.

STM toteaa myös, että kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun sijoituksen edellytyksenä olevat 71 §:ssä säädetyt rajoituspäätökset tulee tehdä yhdessä 49 c §:n 1 momentissa tarkoitettujen päätösten kanssa, jotka tehdään enintään vuodeksi. Sekä lapsen sijoitus kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun että 71 §:ssä säädetty erityinen rajoitus tulee lopettaa, kun 49 a §:n mukaista perustetta sijoitukselle ei enää ole. Lapsen sijoitus kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun on voimassa siten kuin 38 §:ssä säädetään kiireellisen sijoituksen ja 38 a §:ssä sen jatkamisen kestosta sekä 47 §:ssä huostaanoton kestosta. Sijoituksen lopettamisesta säädetään 49 c §:n 3 momentissa. Jos lapsen sijoittamiselle sijaishuoltoon ei ole enää perustetta, lopettamista koskevat hallintopäätökset tehdään sen mukaisesti, minkä päätöksen nojalla lapsi on sijoitettu kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun. Kiireellisen sijoituksen lakkaamisesta säädetään lastensuojelulain 39 §:n 1 momentissa ja huostaanoton lakkaamisesta lastensuojelulain 47 §:n 1 momentissa. Jos lapsen sijoitus kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun ei ole enää perusteltu, mutta sijaishuoltoon sijoittamisen perusteet ovat edelleen voimassa, tulee lapsi sijoittaa tarpeen mukaiseen sijaishuoltopaikkaan sijaishuoltopaikan muutosta koskevalla päätöksellä lastensuojelulain 43 §:n 3 momentin mukaan. Vaihtoehtona voi olla aina myös lapsen kotiutuminen. Sijoitus päättyy viimeistään lapsen täytettyä 18-vuotta.

LSKL esittää lausunnossaan huolen siitä, että voiko rajoituksen arvioiminen johtaa myös rajoituksen laajenemiseen, kun kuntouttavan suljetun laitospalvelun sijoituspäätöksen (49 c §) yhteydessä tehtävät valituskelpoiset rajoituspäätökset (71 §) tehdään enintään yhdeksi vuodeksi, mutta erityisistä rajoituksista ei säädetä tehtäväksi uusia päätöksiä, kun rajoituksen keston kuluessa rajoitusten sisältöä ja laajuutta arvioidaan asiakassuunnitelmassa 49 e §:n 2 momentissa säädetyin vähintään neljän kuukauden määräajoin. **STM toteaa** tähän liittyen, kuten esityksen perusteluissa s. 152 todetaan, että esimerkiksi liikkumisvapauden rajoittamisen tarvetta, laajuutta ja konkreettista toteuttamistapaa tulee arvioida huomioiden, mitä 61 a §:ssä säädetään, vähintään neljän kuukauden välein pidettävässä asiakassuunnitelman tarkistamisen yhteydessä. Selvää on, ettei lapsen perusoikeuksiin kajoavaa rajoittamista voida asiakassuunnitelman arvioinnissa laajentaa enempää, mitä asiassa tehdyssä rajoituspäätöksessä (71 §) on päätetty. Eri asia on, jos rajoituksia ja niiden toteuttamistapaa lievennetään, mihin esityksen perusteluissakin (s. 152) on viitattu, vaikka selkeyden vuoksi muutoksista olisi hyvä aina tehdä uusi valituskelpoinen päätös. Tämän tärkeyttä voidaan painottaa toimeenpanoa tuettaessa. Lähtökohtaisesti ajatus on, että lapsen kuntoutuksen edetessä rajoitustoimenpiteitä voidaan lieventää tai niistä voidaan luopua. Rajoituksen käyttö on lopetettava heti, kun rajoittaminen ei enää ole välttämätöntä, kuten rajoitusten käytön yleisissä edellytyksissä säädetään.

Helsingin hallinto-oikeuden lausunnossa nostetaan esiin, että erityisen huolenpidon jaksoa koskevasta säännöksestä (60 b §) ei ilmene, päätetäänkö samalla jakson aikaisesta

Hallitusneuvos Tiina Muinonen
Neuvotteleva virkamies Susanna Hoikkala
Lakimies Johanna Peltorinne

sijaishuoltopaikasta vai onko tarpeen tehdä erikseen lastensuojelulain 43 §:n 3 momentissa tarkoitettu sijaishuollon muuttamista koskeva päätös. **STM toteaa**, että lastensuojelulain sijaishuoltoon sijoittamista koskeva päätöksentekologiikka edellyttää aina lastensuojelulain 43 §:n 3 momentin mukaista sijaishuoltopaikan muutospäätöstä, kun lapsen sijaishuoltopaikka muuttuu. Vakiintuneen käytännön mukaan tilanteissa, joissa lapsen erityisen huolenpidon jakso järjestetään toisessa sijaishuoltopaikassa, kuin jossa lapsi on sijoitettuna, sijaishuoltopaikan muutospäätös tehdään erityisen huolenpidon jakson ajaksi. Uusi sijaishuoltopaikan muutospäätös tehdään jakson loppuessa siihen sijaishuoltopaikkaan, johon lapsi siirtyy jakson jälkeen. Tämä voi olla sama sijaishuoltopaikka, josta lapsi on siirtynyt erityisen huolenpidon jaksolle tai uusi sijaishuoltopaikka.

Muut kuntouttavaa suljettua laitospalvelua koskevat huomiot

LSKL esittää lausunnossaan, ettei kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun sijoittamisen tulisi olla pelkästään hyvinvointialueen sosiaalityöntekijän tai sosiaalihuollon johtavan viranhaltijan virkavastuulla ja esimerkiksi lastensuojelulain 14 §:n mukaisen asiantuntijaryhmän tai muiden konsultaatioiden varassa vaan, että päätöksenteon tulisi tapahtua esimerkiksi kansallisen tai YTA-alueen riippumattoman asiantuntijaryhmän toimesta, jossa olisi sosiaalityön vahvan osaamisen lisäksi myös muuta moniammatillista asiantuntemusta. Myös prof. Mäenpää esittää harkittavaksi laajempaa päätöksentekopohjaa sijoituksen oikeusvaikutuksiin perustuen. Tällä hetkellä sosiaalihuollossa ei ole tällaista päätöksentekorakennetta. Lastensuojelun päätöksenteko- ja muutoksenhakujärjestelmää uudistettaessa asiaa on mahdollista arvioida.

Valviran näkemyksen mukaan kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun sijoitetun lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tulee aina olla laillistettu, tehtävään riittävän kokemuksen omaava sosiaalityöntekijä, ja tästä tulee nimenomaisesti säätää lastensuojelulaissa. **STM toteaa**, että tällaista nimenomaista sääntelyä sosiaalityöntekijältä edellytettävästä kokemuksesta ei ole säädetty muunkaan päätöksenteon tai esimerkiksi huostaanoton valmistelun osalta. Lisäksi STM toteaa, että osana lastensuojelulain toisen vaiheen uudistamista arvioidaan ja määritellään mahdollisesti uudelleen kaikki lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle säädetyt tehtävät ja velvoitteet. Lisäksi STM toteaa, että lapsen sijaishuoltopaikan valinta ei käytännössä ole yhteydessä ainoastaan sosiaalityöntekijän osaamiseen, sillä myös suunniteltu sijaishuoltopaikka osallistuu prosessiin. Sen tulee arvioida mahdollisuuksiaan vastata lapsen yksilöllisiin tarpeisiin huomioiden myös muiden sijoitettujen lasten tilanteet. Tätä arviointia ei voi sosiaalityöntekijä yksin tehdä. Lisäksi sosiaalityöntekijän tulee huomioida esimerkiksi hankintalain edellytykset.

Valtion koulukodit (VKK) nostaa lausunnossaan esiin huolen tasalaatuisesta ohjautumisesta kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun eli, miten sijoituksissa kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun saadaan käytettyä valtakunnallisesti yhdenmukaisia kriteerejä, kun lopullinen päätöksenteko on yksittäisellä hyvinvointialueella. Lausunnossa todetaan, että palvelun tehokas ja oikeasuhtainen käyttö tulisi varmistaa rakenteellisin toimin. Lausunnossa nostetaan myös huoli hyvinvointialueiden taloudellisista kannusteista olla sijoittamatta lapsia kalliiseen palveluun alueiden rahoituspulmat huomioon ottaen. **STM toteaa**, että sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut työryhmän (hankenumero STM102:00/2025) valmistelevaan lastensuojelun kuntouttavan suljetun laitospalvelun perustamista. Perustamistyöryhmä ohjaa uuden kuntouttavan

Hallitusneuvos Tiina Muinonen
Neuvotteleva virkamies Susanna Hoikkala
Lakimies Johanna Peltorinne

suljetun laitospalvelun perustamista ja seuraa sen käynnistämisvaihetta ja sen yksi tehtävistä on muun ohella ohjata sisällöllisen palvelukuvauksen laadintaa, joka on omiaan yhdessä lastensuojelulainsäädännön kanssa tukemaan yhdenmukaista ohjautumista kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun.

Valvira nostaa lausunnossaan esiin, että kuntouttavaa suljettua laitospalvelua koskevat säännökset vaikuttavat kirjoitetun Valtion lastensuojelulaitoksen näkökulmasta. Valviran mukaan ehdotetun 49 b §:n perusteluiden sanavalinnoista saa myös käsityksen, että laitospalvelun yhteydessä toimivien terveydenhuollon ammattihenkilöiden toteuttamat terveydenhuollolliset toimenpiteet eivät olisi sijoitushyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevia terveyden- ja sairaanhoitopalveluja. **STM toteaa**, että on hyvin mahdollista, että hyvinvointialueet eivät ainakaan heti ryhdy tuottamaan kuntouttavaa suljettua laitospalvelua. Hyvinvointialueiden omatuotannosta tältä osin ei ole vielä viitteitä. Mahdollisesti edellä kerrottu asetelma saattaa heijastua esityksen perusteluissa. STM ei kuitenkaan pidä sääntelyä Valviran esiin nostaman kohdan osalta epäselvänä. Ehdotetun 49 d §:n vaatimus riittävästä määrästä terveydenhuollon ammattihenkilöitä koskee yhtä lailla palvelua tuottavaa hyvinvointialueen omaa laitosta. Sijoitetun lapsen terveydenhuollon palveluiden järjestämisvastuu puolestaan kuuluu LsL:n 16 b §:n nojalla ensisijaisesti *sijoitushyvinvointialueelle*. Näin ollen lapsen terveydenhuoltopalvelujen kokonaisuus muodostuisi tällöinkin ensisijaisesti laitospalvelun yhteydessä olevista ammattihenkilöiden toteuttamista terveydenhuollollisista toimenpiteistä sekä sijoitushyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevista terveyden- ja sairaanhoitopalveluista.

Valvira viittaa lausunnossaan ennen toiminnan aloittamista tapahtumaan viranomaisvalvontaan. Valvira viittaa lausunnossaan hallituksen esityksen yleisperusteluihin, joiden mukaan ennen kuin kuntouttavaa suljettua laitospalvelua tuottavaan yksikköön voidaan sijoittaa lapsia, tulee valvontaviranomaisen varmistaa asiakasturvallisuus yksikössä. Esityksen mukaan valvontaviranomaisella olisi käytössään sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023; valvontalaki) 5 luvussa säädetyt keinot. Valviran mukaan valvontakeinojen käyttäminen tilanteessa, jossa palvelutoiminta ei ole vielä alkanut, ei ole täysin ongelmattonta. Jos katsotaan esimerkiksi, että palvelutuotanto, jota ei ajankohtaisesti rekisteröidä, voidaan/tulee tarkastaa reaktiivista valvontaa koskevan pykälän perusteella ennen kuin toiminta voidaan aloittaa, tulisi asiasta Valviran näkemyksen mukaan säätää nimenomaisesti. Valviran mukaan esityksessä ei myöskään oteta kantaa siihen, miten tulee toimia, jos hyvinvointialue päättäisi alkaa tuottaa omana toimintana kuntouttavaa suljettua laitospalvelua, ennen kuin sillä on velvollisuus rekisteröidä kyseinen palvelu. Valviran mukaan lakiesitystä tulisi tarkentaa, koskeeko valvontaviranomaisen velvollisuus varmistaa yksikön asiakasturvallisuus ennen toiminnan aloittamista myös hyvinvointialueen omaa yksikköä.

STM toteaa, että esityksessä ei ole ollut tarkoitus esittää voimassa olevasta sääntelystä poikkeavaa julkisten palvelun tuottajien ennakollista valvontaa koskevaa sääntelyä. Valtion lastensuojelulaitos ehdotetaan lisättäväksi selvyiden vuoksi valvontalain 52 §:n 2 säännökseen, jonka mukaan Valtion mielisairaaloiden, Puolustusvoimien, Rajavartiolaitoksen, Vankiterveydenhuollon yksikön, valtion liikelaitoksen, hyvinvointialueen, Helsingin kaupungin, HUS-yhtymän, itsenäisen julkisoikeudellisen laitoksen taikka evankelisluterilaisen tai ortodoksisen kirkon tai edellä mainittujen kirkkojen seurakunnan tai seurakuntayhtymän osalta lain 3 luku tulee

Hallitusneuvos Tiina Muinonen
Neuvotteleva virkamies Susanna Hoikkala
Lakimies Johanna Peltorinne

voimaan vasta 1 päivänä tammikuuta 2028. Siten Valtion lastensuojelulaitos saisi lain 56 §:n mukaisesti ja lain 5 §:n estämättä aloittaa toimintansa noudattaen valvontalain säännöksiä. Valtion lastensuojelulaitoksen olisi annettava valvontaviranomaiselle rekisteröintiä varten lain 16 §:ssä tarkoitetut tiedot ennen 3 luvun voimaantuloa 1 päivänä tammikuuta 2028. Tiedot tallennettaisiin valtakunnalliseen palveluntuottajien rekisteriin (Soteri) maksutta viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2030. Valtion lastensuojelulaitokseen sovellettaisiin samaa sääntelyä kuin muuhunkin julkiseen palvelutuotantoon. Valvontaviranomainen käyttäisi sille laissa säädettyjä ohjauksen ja valvonnan keinoja harkintansa mukaan. Valvontalain 5 luvussa säädetään ns. reaktiivisessa valvonnassa käytettävissä olevien keinojen lisäksi muun muassa sosiaali- ja terveystalouden järjestämisen ja tuottamisen lainmukaisuuteen liittyvästä ohjauksesta ja siinä käytettävistä olevista keinoista.

Myös hyvinvointialueeseen sovellettaisiin samaa valvontaa koskevaa sääntelyä kuin muuhunkin julkiseen palvelutuotantoon, jos se päättäisi alkaa tuottamaan kuntouttavaa suljettua laitospalvelua omana toimintanaan.

THL kiinnittää huomiota ehdotettuun velvoitteeseen tehdä suunnitelmallisia henkilönkatsastuksia kuntouttavassa suljetussa laitospalvelussa, vaikka sijoituskriteerit säätävässä 49 a §:ssä ei ole nimenomaisesti päihdeperustetta. Toisaalta THL toteaa, että esityksessä huomioidaan mahdollisuus käyttää yksilökohtaista harkintaa. STM toteaa, että päihteet eivät ole nimenomaisena sijoitusperusteena, koska palvelu ei ole ensisijaisesti laitostenmuotoinen alaikäisten päihdepalvelu. Samalla STM korostaa, että päihteet liittyvät usein etenkin nuorisoihmissä väkivaltaiseen käyttäytymiseen ja muihin rikollisiin tekoihin, kuten esimerkiksi päihdekauppaan. Lapsen ja samalla sijaishuoltopaikan päihteettömyyttä tulee voida varmistaa myös suunnitelmallisia henkilönkatsastuksia toteuttamalla. STM painottaa yksilöllisen harkinnan asemaa suunnitelmallisten henkilönkatsastusten toteuttamisessa.

Lapsen läheisverkostojen turvaaminen, jälkihuolto ja ennaltaehkäisy (LSKL)

LSKL:n mukaan esitys ei muun muassa huomioi kuntouttavan suljetun laitospalvelun osalta lapsen läheisverkoston ja turvallisten ihmissuhteiden merkitystä ja roolia kuntoutumisessa eikä kaikkien lapsen oikeuksien toteutumisen turvaamista. LSKL toteaa lisäksi, että olisi myös huomioitava lapsen mahdollinen vähemmistöasema sekä kulttuurinen ja uskonnollinen tausta.

STM pitää erittäin tärkeänä, että palveluun sijoitettavien lasten yhteydenpitoa läheisverkostoon ja muihin turvallisiin ihmissuhteisiin kunnioitetaan ja yhteydenpitomahdollisuuksia tuetaan yksilöllisesti. Niiden merkitys ja käytännön toteutus huomioidaan konkreettisen palvelukuvauksen laatimisen yhteydessä. Lapsen oikeuksien toteutumisen varmistamisessa tulee huomioida muun ohella lastensuojelulain 4 §:n säännökset ja muu velvoittava sääntely. Myös lastensuojelulain 50 §:ssä säädetään jo nyt siitä, että lapsen sijaishuoltopaikan valinnassa tulee huomioida mahdollisuuksien mukaan lapsen kielellinen, kulttuurinen sekä uskonnollinen tausta ja niihin liittyvät yksilölliset tarpeet. Ne tulee huomioida kaikessa sijaishuollossa.

LSKL:n mukaan ”nuorelle, jonka sijoitus suljetussa laitoksessa päättyy täysi-ikäisyyteen, olisi ensiarvoisen tärkeää suojata tehokas, turvallinen ja kattava jälkihuolto” ja korostaa jälkihuoltoon siirtymän ja jälkihuollon sisällön suunnittelun tärkeyttä, mikäli lapsen sijoitus kuntouttavassa

Hallitusneuvos Tiina Muinonen
Neuvotteleva virkamies Susanna Hoikkala
Lakimies Johanna Peltorinne

suljetussa laitospalvelussa päättyy asiakkaan täysi-ikäisyyteen. STM toteaa, että lapsen täysi-ikäistymisen jälkeen tapahtuva jälkihuolto tulee aina suunnitella yksilökohtaisesti ja sen suunnittelussa lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on keskeinen rooli. Sijoituksen jälkeisiin siirtymiin ja jälkihuollon suunnitteluun voidaan kiinnittää huomiota palvelukuvauksen laatimisen yhteydessä. On kuitenkin huomioitava, että jälkihuollon vastaanottaminen on vapaaehtoista eli jos täysi-ikäistyvää nuori ei halua vastaanottaa jälkihuoltoa, ei häntä voida siihen pakottaa.

LSKL korostaa muun ohella lastensuojelun painopisteen siirtämistä ennaltaehkäiseviin palveluihin ja lapsen omassa elinympäristössä tapahtuvaan työhön sekä lastensuojelun lainsäädännön kehittämistä ennaltaehkäisevien palvelujen käyttöä korostaen. STM pitää tätä tavoitetta kannatettavana ja toteaa, että ministeriössä valmistellaan paraikaa sosiaalihuollon palvelu-uudistusta ja lastensuojelulainsäädännön toisen vaiheen uudistusta. Tässä valmistelussa keskeisenä tavoitteena on juuri vahvistaa tuen ja avun saamista nykyistä varhaisemmassa vaiheessa.

Lastensuojelun ja rikosseuraamusjärjestelmän suhteesta

Lausunnoissa (EOA ja LAPS) on nostettu esiin juuri valmistunut työryhmämietintö nuorisorangaistussääntelyn kehittämisestä (2025:54) ja, että nuorisorangaistuksen suhdetta lastensuojelun kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun olisi tullut arvioida lainsäädännön valmistelussa, koska tavoitteet nuorisorangaistussääntelyn ja kuntouttavan suljetun laitospalvelun osalta ovat yhteneväiset, mutta nuorisorangaistukseen ei sisälly vapaudenmenetystä. STM on lausunut (VN/27263/2023) tästä työryhmämietinnöstä 1.12.2025.

STM toteaa, että vaikka rikosseuraamusjärjestelmä ja lastensuojelu ovat toisistaan riippumattomia, ehdotus uudesta kuntouttavasta suljetusta laitospalvelusta kytkeytyy kuitenkin siltä osin myös rikosoikeudelliseen seuraamusjärjestelmään, että lastensuojelutoimenpiteet, erityisesti alaikäisen rikoksentekijän sijoitus lastensuojelulaitokseen, tulee ottaa huomioon rangaistuksen määrittämisessä. Rikoslain 6 luvun 9 §:n 2 momentin mukaan alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta ei saa tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen, elleivät painavat syyt sitä vaadi. Painavan syyn merkitystä arvioitaessa otetaan huomioon myös alaikäisen rikoksentekijän mahdollinen sijoitus lastensuojelulaitokseen. Säännöksen esitöissä on täsmennetty, että lastensuojelulaitossijoitus tulee ottaa huomioon ehdolliseen vankeuteen tuomitsemista puoltavana tekijänä. Säännöksen tarkoituksena on ohjata seuraamusvalintaa järjestelyyn, jossa lastensuojelun ja valvonnalla tehostetun ehdollisen vankeuden keinot voivat saada yhdessä aikaan vaikuttavan kontrollin ja tuen kokonaisuuden (HE 215/2014 vp, 89). Rikoslain 6 luvun 9 §:ään ehdotetaan nyt lisättäväksi uusi 3 momentti, jonka tarkoituksena olisi kiinnittää huomiota siihen, että alle 18-vuotiaana rikoksen tehneiden kohdalla ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välisen harkinnan ohella lajivalintaharkinnassa tulisi säännönmukaisesti huomioida myös nuorisrangaistuksen soveltuminen. Uusi 3 momentti ei vaikuttaisi kuitenkaan 1 ja 2 momentissa säädettyyn harkintaan ehdollisen ja ehdottoman vankeusrangaistuksen välillä.

STM toteaa yhteneväisesti OM:n kanssa, että alaikäisen tekemä rikos voi johtaa myös lastensuojelulain mukaisten toimenpiteiden käynnistymiseen ja, että alle rikosvastuikäisten lasten tilanteeseen puututaan nimenomaisesti lastensuojelutoimin eikä rikosoikeudellisin keinoin.

Hallitusneuvos Tiina Muinonen
Neuvotteleva virkamies Susanna Hoikkala
Lakimies Johanna Peltorinne

Esitys yhteensovittaa lastensuojelua ja rikosoikeusjärjestelmää tämä peruslähdekohta huomioiden. Alaikäisen vakava ja toistuva rikoskäyttäytyminen voi olla peruste myös lapsen sijoittamiselle kodin ulkopuolelle (LsL 38 §, LsL 40 §:n 1 mom. 2 kohta ja 2 mom. 1 ja 2 kohta). Suomessa alaikäisten rikoskäyttäytymiseen puututaan lähtökohtaisesti sekä rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän että lastensuojelun keinoin, ja näiden järjestelmien piirissä on usein samoja lapsia. Järjestelmät eroavat toisistaan siinä, että lastensuojelun toimenpiteet eivät ole koskaan rangaistusluonteisia seuraamuksia tehdystä rikollisesta teosta, vaan lastensuojelun tarkoituksena on muun ohella turvata lapsen oikeus erityiseen suojeluun (LsL 1 §.) Lastensuojelun toimenpiteiden lähtökohtana ovat lain 4 §:n periaatteet sekä ennen muuta lapsen edun, lapsen suotuisan kehityksen ja hyvinvoinnin edistäminen. Kun taas nuorisorangaistus on erityinen nuorille suunnattu rikosseuraamus, joka on mahdollinen ainoastaan, mikäli rikos tai osa rikoksista on tehty alle 18-vuotiaana (RL 6:10a).

Ehdotettu kuntouttava suljettu laitospalvelu Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen Engel-kriteerien sekä ne bis in idem -säännön näkökulmasta

Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) 5 artiklan mukaan jokaisella on oikeus vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen. Keneltäkään ei saa riistää vapautta, paitsi artiklassa määritellyissä tapauksissa ja lain määrittämässä järjestyksessä. Artiklan 1 kohdan d) alakohdan mukaan alaikäisen vapaus voidaan lain nojalla riistää joko hänen kasvatuksensa valvomiseksi tai hänen pidättämiseksi ja oikeusviranomaisen tutkittavaksi saattamiseksi.

EIS 6 artiklan 1 kohta suojaa oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Artiklan 2 kohta sisältää muun ohella syyttömyysolettaman.

EIS 7. lisäpöytäkirjan 4 artikla sisältää kiellon syyttää ja rangaista kahdesti (ne bis in idem).

Professori Nuotio on pitänyt esitettyä kuntouttavaa suljettua lastensuojelupalvelua ankarana. Nuotio katsoo, että laitossijoituksella olisi vahvasti rikosoikeudellisen rangaistuksen piirteitä. Lisäksi kasvatuksellisten päämäärien ohella eristämällä tavoitellaan rikoskierteen katkaisua ja rikosten ennaltaehkäisyä. Nuotion mukaan ns. Engel-kriteereiden näkökulmasta tulisi arvioida, onko kuntouttavaa suljettua laitospalvelua suljettujen olosuhteidensa perusteella pidettävä rikosoikeudellisena rangaistuksena eli käytännössä vankilana.

STM toteaa, että Engel-kriteerejä ja ne bis in idem -sääntöä ei ole esityksessä ja sen säätämisyjärjestyksessä tarkasteltu, mitä voidaan pitää puutteena. STM on pyytänyt vastineen yhteydessä OM:ä arvioimaan asiaa. Seuraavassa on OM arvio asiassa.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) kehittämät Engel-kriteerit liittyvät EIS 6 artiklaan. Engel-kriteereitä käytetään esimerkiksi sen arvioimiseen, onko tiettyä rikoksesta johtuvaa seuraamusta pidettävä rankaisullisena, vaikka kansallisessa oikeudessa seuraamusta ei olisi tällaiseksi nimetty. Tällöin 6 artikla soveltuu ja seuraamuksen määrittämisessä tulisi soveltaa rangaistusta koskevia menettelyllisiä oikeusturvatekijöitä. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota kolmeen asiaan: menettelyn kotimaiseen luokitteluun, menettelyn luonteeseen ja seuraamuksen vakavuuteen. (Engel ym. v Alankomaat, 1976). Ihmisoikeustuomioistuin on soveltanut Engel-

Hallitusneuvos Tiina Muinonen
Neuvotteleva virkamies Susanna Hoikkala
Lakimies Johanna Peltorinne

kriteerejä myöhemmin vankilaympäristöön arvioiden, tarkoittiko menettely itsenäistä lisävankeutta. Esimerkiksi ratkaisussa Ezech ja Connors vastaan Yhdistynyt kuningaskunta katsottiin kurinpitoseuraamuksena määrättyjen lisäpäivien ollen ”huomattavan vahingollisia” (appreciably detrimental -kriteeri) ja tarkoittaneen todellista lisävankeutta. Ratkaisussa Blokhin v. Venäjä EIT arvioi alaikäisen, alle rikosvastuikäisen lapsen sulkemista nuorille tarkoitettuun suljettuun laitokseen EIS 5 sekä EIS 6 artiklan ja Engel-kriteerien näkökulmasta. Tapauksessa todettiin molempia artikloja rikotun. Engel-kriteerien perusteella laitoksen sulkemista pidettiin rikosoikeudellisena rangaistuksena, koska kyse oli vapaudenmenetyksestä. EIT piti vapaudenmenetystä ennakko-oletuksena, joka voidaan kumota vain poikkeuksellisissa olosuhteissa, joissa vapaudenmenetys ei ole ”huomattavan vahingollista” sen luonteen, keston tai toteutustavan vuoksi (§ 179-182). Ratkaisua lukiessa on hyvä huomata, että yleisesti ottaen kaikenlaiset suljetut laitospalvelut ovat Venäjällä erilaiset kuin Suomessa.

Myös ratkaisussa Ichin ym. v. Ukraina arvioitiin erityistä alaikäisten nuorten suljettua säilytystilaa sekä EIS 5 artiklan että EIS 6 artiklan näkökulmasta. Vaikka artikla 5 ei ole relevantti Engel-kriteerien näkökulmasta, sitä koskeva pohdinta vaikuttaa merkitykselliseltä myös esitetyn suljetun laitospalvelun näkökulmasta. Ratkaisun mukaan laitosta koskevat määräykset eivät sisältäneet riittävästi tietoa siitä, miten 5 artiklassa tarkoitettu ”kasvatuksen valvonta” olisi järjestettävä. Lisäksi määräyksissä tarkoitettu ennaltaehkäisevä ja valistava työ sisälsi puhtaasti tiedonkeruun alaikäisten mahdollisesta osallistumisesta rikolliseen toimintaan. Sijoittamista ei siten tehty EIS 5 artiklassa tarkoitettulla tavalla kasvatuksen valvomiseksi eivätkä kantajat käytännössäkään osallistuneet minkäänlaiseen opetukseen ollessaan säilytystilassa. Engel-kriteereiden osalta EIT katsoi, että hallinnollisesta luokittelustaan huolimatta menettely oli luonteeltaan rangaistuksen kaltainen. Sitä myös käytettiin rangaistustarkoituksessa. EIT painotti seuraamuksen vakavuutta, koska 30 päivän pituinen laitoksessa vietetty aika katsottiin merkittäväksi vapaudenmenetykseksi. Kyseessä oli siten molempien artikloiden loukkaus.

OM toteaa, että esitetty laitospalvelu on kotimaiselta luokituksestaan hallinnollinen. Menettelyn luonteesta esityksessä on todettu, ettei sijoitus ole rangaistus rikosseuraamusmerkityksessä. Menettelyn vakavuuteen liittyy esimerkiksi se, että esityksessä tuodaan esille palvelun puuttuvan merkittävästi lapsen perusoikeuksiin. Tästä syystä palvelu olisi vahvasti kuntouttava, viimesijainen keino ja sijoittamisedellytysten kynnyksenä on käytetty välttämättömyyttä.

Mainittujen Blokhin- ja Ezech -ratkaisujen valossa Engel-kriteerien kannalta ratkaisevaa näyttäisi olevan se, onko vapaudenmenetys ”huomattavan vahingollinen”. OM:n näkemyksen mukaan silloin, kun arvioidaan, onko ehdotettu kuntouttava suljettu laitospalvelu ”huomattavan vahingollinen”, tulisi huomiota kiinnittää sekä vapaudenmenetyksen tarkoituksen että vakavuuteen, jonka osalta merkityksellisiä ovat laitoksen tosiasialliset olosuhteet. Ichin-tapauksen valossa ”kasvatuksellinen valvonta” asettaa tiettyjä vaatimuksia laitoksen olosuhteille ja vapaudenmenetyksen on tapahduttava lapsen eduksi ja suojelemiseksi.

OM katsoo, että esityksen perusteella laitospalvelun tavoitteena selvästikin on lapsen etu ja suojaaminen. Laitospalvelun olosuhteissa on myös elementtejä, jotka selvästi vähentävät vapaudenmenetyksen haitallisuutta. OM nostaa esille seuraavat elementit ja seikat.

Hallitusneuvos Tiina Muinonen
Neuvotteleva virkamies Susanna Hoikkala
Lakimies Johanna Peltorinne

Sijoittamisen kynnys olisi korkein mahdollinen eli välttämättömyys. Sijoittaminen tehtäisiin lapsen suojelemiseksi vaaralliselta käyttäytymiseltä sekä hänen tarvitsemansa kuntoutuksen ja pitkäjänteisen tuen järjestämiseksi. Palvelu olisi myös viimesijainen keino lapsen auttamiseksi. Laitoksessa olisi moniammatillinen henkilökunta, joka ensisijaisesti vastaisi lapsen kokonaisvaltaisesta hoidosta, kasvatuksesta, huolenpidosta, valvonnasta ja kuntoutuksesta. Henkilökunta olisi läsnä ympärivuorokautisesti. Mahdollisten laitoksen ulkopuolelta tarvittavien terveys- ja sairaanhoitopalvelujen saatavuus turvattaisiin. Esityksessä painotetaan, että lapsi tosiasiaissa saisi tarvitsemansa kuntouttavat palvelut ja pitkäjänteisen tuen. Tuki perustuisi yksilöllisessä, lapsikohtaisessa arvioinnissa tunnistettuihin tarpeisiin. Kuntouttaminen toteutettaisiin siten, että koulutettu henkilökunta olisi intensiivisesti läsnä lasten kanssa samassa tilassa. Henkilökunnan työskentely lasten kanssa olisi vuorovaikutuksellista. Tämä merkitsee, ettei lapsi esimerkiksi viettäisi merkittävää osaa päivästään yksin huoneessaan sellinkaltaisissa olosuhteissa. Laitospalvelun onnistumista varmistavia tekijöitä olisivat esityksen mukaan laitoksen ilmapiiri, kodinomaisuus sekä työntekijöiden ja lasten välisten suhteiden laatu. Laitokseen sijoitettavat ovat oppivelvollisia ja esityksessä erityistä painoarvoa on annettu opetuksen järjestämiselle. Opetus turvattaisiin pääasiassa laitoksessa toteutuvana lähiopetuksena. Etäopetus olisi mahdollista vain, jos opetustilassa olisi kuitenkin läsnä kelpoisuusehdot täyttävä opettaja. Etäyhteyden käyttö arvioitaisiin lisäksi lapsikohtaisesti. Lapsen vapautta ei rajoitettaisi laitospalvelun aikana enempää, kuin on välttämätöntä. Lapsen kuntoutumista seurattaisiin tiiviisti. Kuntoutumisen edistyessä rajoituksia lievennettäisiin asteittain.

OM katsoo, että toteutuessaan edellä mainitut seikat merkitsisivät sitä, ettei vapaudenrajoitus sen tarkoituksen ja olosuhteiden näkökulmasta muodostuisi ”huomattavan vahingolliseksi”.

Laitossijoituksen vakavuutta ja ankaruutta puolestaan korostaa se, että sijoituspäätös tehtäisiin toistaiseksi ja sijoitus voisi käytännössä kestää täysi-ikäisyyteen saakka. OM arvioi, että tämä voisi olla Engel-kriteerien ja ”huomattavan vahingollisuuden” näkökulmasta ongelmallista, vaikka sijoituspäätökseen voikin hakea muutosta. EIS 6 artikla turvaa myös muutoksenhakuoikeutta. STM painottaa, että käytännössä edellytysten täytyminen tulee arvioiduksi vähintään neljän kuukauden välein asiakassuunnitelman tarkistamisessa. Sijoitus ja sen aikaiset rajoitukset tulisi lopettaa, jos sijoitusperusteita ei enää ole.

Johtopäätöksensä OM katsoo, että useat laitospalvelun elementit vähentävät siinä tapahtuvan vapaudenrajoituksen haitallisuutta ja painottavat kasvatuksellista tarkoitusta. Laitospalvelua kokonaisuutena arvioiden ministeriö katsoo, että kyse ei olisi rikosoikeudellisesta rangaistuksesta, jolloin ei myöskään syntyisi ne bis in idem -säännön näkökulmasta haasteita. Aivan yksiselitteinen tämä tulkinta ei ole, koska laitospalvelu olisi varsin suljettu vastapainona olevista mittavista kuntouttavista palveluista huolimatta. Tosiasiallisten olosuhteiden arviointi on kuitenkin mahdollista vasta, kun uusi laitospalvelu on toiminnassa.

Ylimmistä laillisuusvalvoista EOA:lla on erityinen velvollisuus käydä säännöllisesti tarkastuksilla vankiloissa ja muissa suljetuissa laitoksissa. Oletettavaa onkin, että EOA tulee seuraamaan uuden kuntouttavan suljetun laitospalvelun olosuhteita.

Ne bis in idem -säännön näkökulmasta merkityksellistä on myös se, että alaikäisen rikoksenteijän kohdalla tulee soveltaa rikoslain (39/1889) 6 luvussa säädettyjä rangaistusta

Hallitusneuvos Tiina Muinonen
Neuvotteleva virkamies Susanna Hoikkala
Lakimies Johanna Peltorinne

alentavia perusteita, kuten rangaistusasteikon lieventämistä, jolloin sanktiokumulaation mahdollisuus pitäisi estyä tai ainakin vähentyä. Tarvittaessa myös syyttämättäjättämispäätös on mahdollinen oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 1 luvun 8 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla, jonka mukaan muun ohella sosiaali- ja terveydenhuollon toimet voivat olla syyttämättäjättämisen peruste.

STM yhtyy edellä esitetyin perustein OM:n arvioon siitä, että kuntouttavaa suljettua laitospalvelussa ei ole kysymys rikosoikeudellisesta rangaistuksesta, jolloin ei synny ne bis in idem -säännön näkökulmasta haasteita.

Yhteydenpidon rajoittaminen yksilöimättömiin henkilöihin ja muutoksenhakusäännösten viittausmuutokset

Lausunnoissa on nostettu esiin haasteita ehdotukseen yhteydenpidon rajoittamisesta yksilöimättömiin henkilöihin, vaikka sääntelytarve lapsen suojelun näkökulmasta ymmärretäänkin. EOA pitää henkilöiden täydellistä yksilöimättömyyttä ongelmallisena perusoikeusrajoituksen tarkkarajaisuutta ja välttämättömyyttä koskevan edellytyksen vuoksi. Lausunnossa tuodaan esiin myös huoli lapsen läheisiin mahdollisesti ulottuvasta rajoituksesta ja läheisten oikeusturvan puuttumisesta eri tilanteissa. Helsingin hallinto-oikeus toteaa, että yksilöimätön henkilö asianosaisena oikeudenkäynnissä on poikkeuksellista, eikä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettu laki sääntele tämänkaltaisia tilanteita. Lausunnossa todetaan, että ehdotetun säännöksen yksityiskohtaisissa perusteluissa on tarkasteltu yksilöimättömän henkilön asemaa lastensuojeluviranomaisen päätöksenteossa sekä kuvattu päätöksentekoon liittyvää menettelyä. Hallinto-oikeus pitäisi lainkäytön yhtenäisyyden vuoksi perusteltuna, että myös oikeudenkäyntiin liittyvää menettelyä ja asianosaisen asemaa käsiteltäisiin vähintään hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa. **STM** toteaa, että sääntelyyn on päädytty lapsen erityiseksi suojelemiseksi. Tässä tarkoituksessa lapsen erityisten suojeluperusteiden on katsottu olevan painavampi peruste kuin niiden henkilöiden oikeusturvan toteutuminen, joita ei ole päätöksentekohetkellä kyetty yksilöimään. Jos näiden tahojen henkilöllisyys myöhemmin selviää, asiassa tulee tehdä uusi rajoitustoimipäätös siten kuin lastensuojelulain 62 ja 63 §:ssä säädetään. Näin annettuun päätökseen on mahdollisuus hakea muutosta siten kuin LsL:ssä säädetään. On myös selvää, että lapsen lähipiiristä tulee olla riittävän hyvä tuntemus, jotta päätöksellä ei rajata lapselle läheisiä henkilöitä, joihin yhteydenpito on lapsen edun mukaista. STM:llä ei ole mitään sitä vastaan, että perusteluja täydennetään EOA:n lausunnossa esittämillä huomioilla (lausunnon s. 13 viimeinen kappale).

Helsingin hallinto-oikeus toteaa lisäksi muutoksenhakusäännöksissä muutetun viittaussäännöksiä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin ilman, että muutoksille olisi esitetty syitä. Myöskään sitä, miten muutos käytännössä vaikuttaisi lain soveltamiseen, ei ole esitetty. Hallinto-oikeus esittää perustelujen selkeyttämistä. **STM** toteaa, että viittaussäännökset muutettiin laintarkastuksen yhteydessä siten, että tarkoituksena oli selkiyttää viittaukset aineellisiksi viittauksiksi. Perusteluissa on maininta asiasta. Vaikutuksista soveltamiseen sen sijaan ei ole mainintaa ja tältä osin perusteluita on asiallista täydentää. Muutokset eivät vaikuta sääntelyn soveltamiseen.

Hallitusneuvos Tiina Muinonen
Neuvotteleva virkamies Susanna Hoikkala
Lakimies Johanna Peltorinne

KHO toteaa lausunnossaan vielä perustellusti, että siirtymäsäännöksissä viitataan virheellisesti päätöksen alistamiseen, jota koskevaa säännöstä lastensuojelulaissa ei enää ole.

Tahdonvastaista huostaanottoa koskevan päätöksen alistamisen hallinto-oikeudelle on korvannut viranomaisen huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista koskeva hakemus. **STM toteaa**, että säännöstä pitäisi tältä osin korjata.

Luvattomasti sijaishuoltopaikastaan poissaolevat lapset ml. poliisin virka-apu (Valvira, SM ym.)

Valvira nostaa lausunnossaan esiin huolia siitä, että luvattomissa poissaolotilanteissa lasta koskevia ratkaisuja tehtäessä ei välttämättä riittävästi ja ajantasaisesti informoida ja konsultoida lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää ja/tai sijoittajahyvinvointialuetta. Valvira peräänkuuluttaa järjestämisvastuullisen sijoittajahyvinvointialueen vastuun korostamista 'hatkatilanteissa' riittävällä tavalla perusteluissa. **STM toteaa**, että ehdotetussa 65 a §:ssä on säädetty laitoksen ilmoitusvelvollisuudesta lapsen luvattomasta poistumisesta sijoittajahyvinvointialueelle. Edelleen lapsen palauttamisen ratkaisee säännöksen mukaan lähtökohtaisesti lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Kiireellisissä tilanteissa, jos asia on ratkaistu laitoksessa, ratkaisusta on viipymättä ilmoitettava lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Edelleen laitoksen on annettava kirjallinen selvitys lapsen etsintään ja palauttamiseen liittyvistä toimenpiteistä lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. **STM** katsoo, että sijoittajahyvinvointialue tulee velvoitteiden kautta osaksi prosessia eikä sijoittajahyvinvointialueen vastuusta lapsesta näissäkään tilanteissa ole STM:n näkemyksen mukaan epäselvyyttä.

Lausunnoissa (EOA, Valvira) tuodaan esiin riskejä ja huolia, jotka liittyvät ehdotettuihin toimivaltuuksiin kiinniottilanteisiin laitoksen ulkopuolella. Erityisesti voimankäytön sallimiseen näissä tilanteissa muille kuin turvallisuusalan viranomaiselle tulisi lausuntojen mukaan suhtautua varauksella. Lisäksi lausunnoissa nostetaan esiin kotirauhan piiriin kuuluvaan tilaan pääsyn poikkeuksellisuus, kun toimivaltuus annettaisiin yksityiselle toimijalle. Valvira nostaa esiin tältä osin myös työntekijöiden turvallisuuteen liittyviä näkökohtia. EOA nostaa esiin ehdotuksen, että asuntoon pääsyn "kynnys olisi matalampi koskien pääsyä lapsen vanhemman tai huoltajan asunnossa, ei kenen tahansa." Tältä osin **STM toteaa**, että sääntely näin toteutettuna nostaisi kynnyksen juuri niihin muihin ja ehkä jopa todennäköisempiin kotirauhan piiriin kuuluviin tiloihin, joissa lapsi olisi (kuten lapselle haitallisten kavereiden, lapsen päihteidenkäyttöä mahdollistavien ja lasta eri tavoin hyväksikäyttävien aikuisporukoiden ym. tilat). EOA nostaa esiin huolen, että sääntelyn seurauksena voi olla, että lapset eivät hakeudu asuntoihin vaan ovat ulkosalla tai julkisissa tiloissa. **STM** toteaa tältä osin, että esitys sisältää nimenomaisia toimivaltuuksia lapsen kiinniottoon sijaishuoltopaikan ulkopuolella. Valvira nostaa esiin lausunnossaan myös tarpeen toimeenpanon tueksi/koulutuksesta hatkatilanteisiin liittyen sekä toivoo perusteluihin viittausta sääntelyyn koskien viranomaisten keskinäistä virka-apua. **STM** viittaa asiassa aiemmin valiokunnalle antamaansa kirjalliseen lausuntoon. Esitykseen sisältyvien perus- ja ihmisoikeuksien rajoitusten tarkoituksena on ennen muuta suojella lasta. Lapsen oikeus saada suojelua on vahva perus- ja ihmisoikeus. On totta, että ehdotettuihin tilanteisiin sisältyy riskejä, joita on tunnistettu myös esityksessä. On selvää, että tilanteissa korostuu sosiaalihuollon

Hallitusneuvos Tiina Muinonen
Neuvotteleva virkamies Susanna Hoikkala
Lakimies Johanna Peltorinne

toimivaltaisten viranhaltijoiden ja lastensuojelulaitosten henkilökunnan ammattitaito ja osaaminen. Heidän on osattava ennakoida tilanteiden kehittymistä ja pystyttävä toimimaan niin, etteivät tilanteet eskaloitu tai että ne saadaan hoidettua tilanteissa mukana olevien turvallisuus huomioiden. Niin ikään on selvää, että tarvitaan vahvaa toimeenpanon tukea ja koulutusta. Poliisilta tulee pyytää virka-apua, jos tilanteet ovat sellaisia, että tarvitaan poliisin toimivaltuuksia. Lastensuojelun ammattilaisen osaamisen kysymys on tunnistaa nämä tilanteet. Kuten esityksessä on todettu, osana toimeenpanon tukea on tarkoitus päivittää nykyinen STM-POHA-HÄKE yhteistyössä tehty ns. hatkaohjeistus, joka koskee luvattomia poistumisia sijaishuoltopaikasta. Ohjeeseen on mahdollista ottaa mainintoja myös hyvinvointialueiden keskinäisestä virka-avusta hatkatilanteissa. Säädösperusta on sosiaalihuollon asiakkaan oikeuksista ja asemasta annetun lain (812/2000) 22 §:ssä.

Sisäministeriön (SM) lausunnossa esitetään muutoksia poliisin virka-apusääntelyyn. **STM toteaa**, että ehdotetun 69 e §:n 3 momentin toinen virke, joka nyt kuuluu:

”Toimenpide estyy, jos toimivaltainen sosiaalihuollon viranhaltija tai laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö 2 momentissa tarkoitettuja toimenpiteitä suorittaessaan arvioi, että lapsen käyttäytyminen tai olosuhteet muutoin aiheuttavat merkittävän riskin lapsen tai lapsen palauttamiseen osallistuvan taikka muun henkilön turvallisuuden vaarantumiselle.” voidaan sen ensimmäisen lauseen osalta muuttaa muotoon: ”Toimenpide estyy, ” STM toteaa, että uusi muotoilu (”estyy”) ei poista tilanteisiin liittyvää tapauskohtaista harkintaa. Sen sijaan STM katsoo, ettei SM:n ehdottamaa jälkimmäistä muutosta toteutettaisi, koska *turvallisuuden vaarantumisen* muuttaminen *hengen tai terveyden vaarantumiseen* nostaisi virka-avun kynnystä tarpeettoman korkealle.

SM:n lausunnossa saman pykälän 4 momenttiin esitetyn muutoksen osalta **STM toteaa**, että ehdotetun 4 momentin perusteluissa on todettu, että poliisi avustaisi kuljetuksessa, joka lähtökohtaisesti tarkoittaisi, että poliisi turvaisi toimivaltuuksillaan lasta etsivän henkilön toimittamaa lapsen kuljettamista. Tämä voi tapahtua esimerkiksi lasta etsivän työntekijän palauttamiseen käyttämässä ajoneuvossa tai tilanteen niin edellyttäessä poliisin omassa ajoneuvossa. Edelleen todetaan, että myös virka-aputilanteessa poliisi voi asettaa tehtävänsä tärkeysjärjestykseen poliisilain 1 luku 6 §:n mukaisesti.

Ehdotusten vaikutukset hallintotuomioistuinten työmäärään

Helsingin hallinto-oikeus nostaa lausunnossaan esiin ehdotusten vaikutukset hallinto-oikeuden työmääriin. Esitys on tältä osin puutteellinen, kun siinä ei ole arvioitu ehdotusten vaikutuksia hallintotuomioistuinten toimintaan ja työmääriin. **STM toteaa**, että muutokset ovat kuitenkin todennäköisesti vähäisiä, koska ehdotettujen uusien päätösten lukumäärä jää kokonaisuutena verraten pieneksi. Ehdotuksissa, jotka liittyvät tosiasialliseen toimintaan, pääpaino on preventiivisissä oikeusturvakeinoissa. Kuntouttava suljettu laitospalvelu puolestaan koskee lukumääräisesti vain pientä osaa alaikäisiä. Niin ikään muutoksista yhteydenpidon rajoitukseen ei arvioida aiheutuvan merkittävää työmäärän lisäystä hallinto-oikeuksille.

Hallitusneuvos Tiina Muinonen
Neuvotteleva virkamies Susanna Hoikkala
Lakimies Johanna Peltorinne

Laki valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta (Valvira, VKK, RISE, Vanaja/Ojoisten vankila)

VKK ehdottaa, että kuntouttavan suljetun laitospalvelun kustannukset tulisi turvata valtion rahoituksesta suoraan sen sijaan, että kustannukset perittäisiin lastensuojelun sijaishuollon hoitovuorokausimaksuina hyvinvointialueilta. Taustalla on huoli siitä, että palveluun jäisi tyhjäpaikkoja, joita Valtion lastensuojelulaitoksen on kallista ylläpitää, jos paikoista ei saada hoitovuorokausimaksuja. STM toteaa tältä osin, että rahoituksen perusratkaisu tehtiin jo kuntouttavaa suljettua laitospalvelua valmistelleen poikkihallinnollisen valmisteluryhmän puitteissa. Valmisteluryhmässä oli mukana VM:n edustaja ja valtion suorarahoitukselle ei tullut VM:n taholta kannatusta keskeisesti siitä hyvinvointialueille puuttuvan rahoituksellisen insentiivin johdosta. Palvelun rahoitus koostuu kertaluonteisista perustamisratkaisuksista, joihin on erillinen valtionrahoitus. Palvelun tuottamisen pysyvät kustannukset kuuluvat lastensuojelun järjestämisvastuussa oleville hyvinvointialueille. Kustannusvastuusta säädetään lastensuojelulain 16 a §:ssä, jonka mukaan lapsen sijaishuollon kustannuksista vastaa se hyvinvointialue, jossa lapsen sijaishuollon järjestämisen tarve on syntynyt.

Mainittakoon, että kuntouttavan suljetun laitospalvelun perustamisen yksityiskohtia pohtiva työryhmä on asetettu STM:n päätöksellä 21.11.2025. Ohessa linkki asian hankesivulle, jossa muun ohella asettamispäätös, jossa näkyy työryhmän kokoonpano ja keskeiset tehtävät. Linkki: <https://stm.fi/hanke?tunnus=STM102:00/2025>

Laitoksen johtajan pätevyys (Valvira, LAPS)

LAPS ja Valvira katsovat, että Valtion lastensuojelulaitoksen johtajalta tulee nyt kirjattujen vaatimusten lisäksi edellyttää laillistetun sosiaalityöntekijän pätevyyttä ja riittävää kokemusta lastensuojelun sijaishuollon alalta.

STM toteaa, että valmistelussa on arvioitu, ettei sosiaalityöntekijän koulutus ole ainoa korkeakoulutus, jolla ehdotettua itsenäistä virastoa voitaisiin johtaa. Lisäksi STM toteaa, että johtajaksi voidaan valita laillistettu sosiaalityöntekijä, sillä ehdotettu sääntely ei tätä estä. Viraston johtajalla tulee olla riittävästi hallinnollista ja taloudellista johtamisosaamista, koska kyse on täysin hallinnollisesta tehtävästä ja hänen vastuullaan on esimerkiksi noin 33,5 miljoonan euron vuosittainen budjetti. Hallinnolliset johtotehtävät eivät sisällä asiakastyötä eivätkä välitöntä asiakastyön ohjausta. Sosiaalihuollossa hallinnollisen johtajan kelpoisuusvaatimuksiin ei sisälly vaatimusta asiakastyökokemuksesta eikä tietyn tutkinnon suorittamisesta, vaan myös muilla tavoin hankittu alan tuntemus on riittävä (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2024, s. 179). Hän johtaa myös virastossa toimivaa koulua, mikä ei ole sijaishuoltoa. Riittävästä sijaishuollon osaamisesta tulee luonnollisesti huolehtia. Käytännössä sijaishuoltoa kuitenkin toteutetaan lastensuojelulaitoksen toimintayksiköissä ja on välttämätöntä, että kyseisten yksiköiden johtajalla on erityisesti sijaishuollon osaamista.

STM toteaa lisäksi, että Valtiovarainministeriö on antanut ohjeen virantäytössä noudatettavista periaatteista (30.5.2022, VN/16244/2022) sekä täydentävän Valtionhallinnon ylimmän virkamiesjohdon virantäyttöä koskevan ohjeistuksen (11.9.2023, VN/24651/2023). Ohje sisältää erinäisiä suosituksia ja se on soveltuvin osin hyödynnettävissä myös valtionhallinnon muussa virantäytössä. Ohjeen mukaisesti valtion ylimmän johdon yhteiset erityiset kelpoisuusvaatimukset

Hallitusneuvos Tiina Muinonen
Neuvotteleva virkamies Susanna Hoikkala
Lakimies Johanna Peltorinne

ovat ylempi korkeakoulututkinto, tehtävän edellyttämä monipuolinen kokemus, käytännössä osoitettu johtamistaito ja johtamiskokemus. Esitys mukailee edellä mainittuja kelpoisuusvaatimuksia ja osaltaan tukee entistä yhtenäisempiä ja avoimempia menettelytapoja sekä erityisvaatimuksia ylimmän virkamiesjohdon valinnassa.

Valtion lastensuojelulaitoksen johtamisessa on tärkeitä monialaisesti huomioida paitsi vaativan sijaishuollon kokonaisuus, sen yhteydessä toimiva koulu, myös vankilan perheosasto sekä uuden kuntouttavan suljetun laitospalvelun edellyttämät turvallisuuskohdat. Lisäksi tuntemus valtionhallinnosta kuin myös laaja-alainen sidosryhmäyhteistyö eri toimijoiden kanssa (THL, RISE, poliisi, hyvinvointialueet) ovat niin ikään merkittävässä roolissa laitoksen johtamisen sekä toiminnan kannalta.

Ylimmissä johtamistehtävissä korostuvat tyypillisesti strateginen johtajuus, kyky vaikuttaa toimintaympäristöön sekä kyky toimia roolimallina ja koko organisaatiokulttuurin edustajana. Ylimmältä johdolta edellytetään käytännössä osoitetun johtamistaidon ja johtamiskokemuksen lisäksi aikaisempaa enemmän kykyä ymmärtää yhteiskunnallisten ilmiöiden moninaisuutta sekä kykyä yhdistää eri näkökulmia valmistelussa ja toimeenpanossa. Niin ikään erityisesti sosiaalihuollon osalta hallinnollisissa johtotehtävissä voi toimia henkilö, jolla on tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto ja alan tuntemus. Lisäksi vaaditaan riittävää johtamistaitoa.

LAPS sekä Valviran huomiot ovat tärkeitä. Valtion lastensuojelulaitoksessa tulee kaiken kaikkiaan olla vahva osaaminen ja kokemus lastensuojelun sijaishuollosta. Viraston sisällä tehtävät voidaan järjestää toiminnallisesti tarkoituksenmukaisimmalla tavalla. Lähtökohtana kuitenkin koko viraston toiminnasta vastaavan johtajan tehtävän kannalta ovat yhteiset valtionhallinnon kelpoisuusvaatimukset, joita tarkennetaan sitten kussakin erillisessä valintatilanteessa.

Laitoksen johtosäännön hyväksyntä ja järjestämisvastuun selkiyttäminen

LAPS kiinnittää huomiota Valtion lastensuojelulaitoksen johtosäännön hyväksymismenettelyyn. **STM** katsoo, että huomio on perusteltu. STM toteaa, että asia tulisi täsmentää vähintään perusteluihin siten, että johtosäännön täytyy olla muun kuin viraston johtajan valmisteleva. Lisäksi STM ehdottaa harkittavaksi, tulisiko asia täsmentää myös pykälätasoisesti.

LAPS toteaa myös, että esitetty laki jättää Valtion lastensuojelulaitoksen tuottaman palvelun järjestäjätahon epäselväksi ja pitää asian selkiyttämistä välttämättömänä. **STM toteaa**, että lastensuojelupalvelujen osalta järjestämisvastuu on yksiselitteisesti hyvinvointialueilla ja Helsingin kaupungilla, ei THL:lla.

Vankilan perheosastopalvelu

Rikosseuraamusviraston (RISE) näkemys lausunnossaan on edelleen se, että perheosastoja koskevan palveluntuottamisen lähtökohtana tulisi olla viranomais toiminta. RISE perustelee kantaansa keskeisesti PL 124 kautta, koska perhepalvelua tuotetaan tosiasiallisesti vankilaympäristössä (avolaitos). RISE nostaa esille etenkin epäselvyydet, jotka liittyvät tilanteisiin, joissa RISE:n virkamiehen tulisi virkavastuun puolesta puuttua vangin häiritsevään toimintaan, samalla kun palveluntuottajan olisi oman toimintansa puolesta puututtava samaan toimintaan. Lausunnossa todetaan, että yksityisen toimijan puuttuminen tilanteeseen ei poista virkamieheltä virkavastuuseen perustuvaa velvollisuutta puuttua vangin toimintaan. RISE tuo esiin myös

Hallitusneuvos Tiina Muinonen
Neuvotteleva virkamies Susanna Hoikkala
Lakimies Johanna Peltorinne

mahdollisuuden siihen, että perheosastolla jouduttaisiin käyttämään voimakeinoja. **STM viittaa** perheosastopalvelun ja PL 124 osalta esityksen säätämisyjärjestyksessä lausuttuun. Itse perheosastopalvelun tuottamisessa sinällään, mikä toiminta lailla nyt mahdollistettaisiin ostopalveluna tuotettavaksi, ei STM:n näkemyksen mukaan ole kysymys julkisen vallan saatikka merkittävän julkisen vallan käytöstä. Se, muuttaako tilannetta toimiminen vankilaympäristössä on paraikaa perustuslakivaliokunnan arvioitavana. Todettakoon, että yksityinen palveluntuottaja on kuitenkin hoitanut tehtävää jo usean vuoden ajan. Toimivaltuuksien osalta STM toteaa, että perheosaston henkilökunnalle ei ole säädetty toimivaltuuksia julkisen vallan käyttöön toisin kuin RISE:n henkilökunnalle, joka vastaa vankilan turvallisuudesta. Julkisen vallan käytön tulee viranhaltijoidenkin osalta perustua lakiin (PL 2.3).

RISE:n ja Vanaja Ojoisten vankilan lausunnossa tuodaan esiin, että Valtion lastensuojelulaitoksen johtajan tulisi kuulla RISE:ä valitessaan perheosaston palveluntuottajan. Edelleen ehdotetaan, että Valtion lastensuojelulaitoksen ilmoitusvelvollisuus palveluntuottajasta tai sen vaihtumisesta tulisi laajentaa koskemaan myös RISE:ä. **STM pitää** ehdotuksia perusteluina. Ehdotettuun 3 §:n voidaan lisätä maininta siitä, että ennen palveluntuottajan hyväksymistä, asiassa olisi kuultava RISE:ä. Niin ikään ehdotettuun 6 §:ään sen 2 momenttiin voidaan lisätä ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvaksi myös RISE.

STM katsoo, että niin ikään ehdotettu ilmoituskynnyksen madaltaminen 15 §:n 4 momenttiin voidaan toteuttaa eli perheosaston työntekijän tulisi viipymättä ilmoittaa RISE:n virkamiehille vankeuslain (767/2004) mukaisesta järjestyksessä rikkomuksesta. Nyt säännöksessä todetaan, että jos perheosastolle sijoitettu vanki vaarantaa oman tai muiden henkilöiden turvallisuuden tai hän ei pysty huolehtimaan itsestään tai lapsestaan, on perheosaston henkilökunnan ilmoitettava tästä viipymättä RISE:n virkamiehille. Myös OM kannattaa muutoksia edellä todetuilta osin. OM toteaa lisäksi, että järjestyksessä rikkomukset luetellaan vankeuslain 15 luvun 3 §:ssä. Näitä ovat esimerkiksi luvaton poistuminen avolaitoksesta, vankeuslain, vankeudesta annetun valtioneuvoston asetuksen, vankeuslain nojalla annetun määräyksen rikkominen, RISE:n henkilökunnan antaman käskyn tai kehotuksen, vankilan järjestyssäännön rikkominen silloin, jos järjestyssäännön määräykseen liittyy kurinpitorangeistuksen uhka sekä lievät rikoksesta, joista odotettavissa olisi sakkorangeistus. Jos vanki syyllistyy järjestyksessä rikkomukseen, hänelle voidaan määrätä kurinpitorangeistusta. Erilaiset kurinpitorangeistukset ovat niin ikään määritelty vankeuslaissa. Edelleen OM toteaa, että järjestyksessä rikkomusten selvittämisestä, kurinpitoasian käsittelystä, kirjaamisesta määrättävistä kurinpitorangeistuksista, niiden mittaamisesta, täytäntöönpanosta ynnä muista tällaisista seikoista on yksityiskohtaiset säännökset vankeuslaissa.

OM katsoo, että perheosaston työntekijöiden voi olla hankala arvioida sitä, mikä asia on järjestyksessä rikkomus. OM pitää kuitenkin perusteltuna harkita ilmoituskynnyksen laskemista esitetystä, jotta RISE varmasti saisi kaikki vankilan järjestyksen ja turvallisuuden kannalta merkitykselliset tiedot. Lisäksi ilmoitus tällaisista asioista olisi hyvä tehdä välittömästi. Esimerkiksi perheosaston työntekijöiden tulisi ilmoittaa, jos he havaitsevat vankivanhemman hallussa luvattomia aineita tai esineitä taikka jos he havaitsevat viitteitä päihteiden käytöstä. Tällaisilla tiedoilla ei myöskään välttämättä ole suoraa yhteyttä lapseen tai hänen turvallisuuteensa, vaan välillistä. RISE:n tehtävänä olisi arvioida se, onko asiassa kyse järjestyksessä rikkomuksesta.

Hallitusneuvos Tiina Muinonen
Neuvotteleva virkamies Susanna Hoikkala
Lakimies Johanna Peltorinne

Sen sijaan STM katsoo, että RISE:n lausunnossa esitetty vaihtoehtoinen säätämistapa perheosastopalvelun toteuttamiseksi (tuetun asumisen kaltainen palvelu vankilan ulkopuolella) edellyttäisi laajempaa selvittämistä ja toteuttamismahdollisuuksien arviointia eikä siten tässä yhteydessä ole mahdollinen. OM esitti vastinevaiheessa, että STM seuraisi vankilan perheosaston osata muutosten vaikutuksia, erityisesti silloin, jos palvelu ulkoistetaan. OM esittää, että, jos seurannan havainnot antaisivat siihen aihetta, sopivan hankkeen yhteydessä olisi mahdollisuus selvittää ja arvioida RISE:n edellä mainittua vaihtoehtoista mallia. **STM** viittaa seurannan ja valvonnan osalta ensisijaisesti ehdotetun lain 13 §:ään, missä säädettäisiin perheosastopalvelun omavalvonnasta.

Lausunnossa tuodaan esiin myös kysymys perheosastopalvelun laajuudesta eli, onko kysymyksessä päiväsaikaan toimiva palvelu vai ympärivuorokautinen. Tästä ei ole nyt laissa mainintaa. Nykytilanteessa perheosaston henkilökunta vastaa palveluntuottamisesta kello 07.00–22.00 välisenä aikana ja vankilan vastuulla on yöaikainen valvonta. **STM toteaa**, että lapsen vanhempi eli vanki on vastuussa lapsensa huolenpidosta. Perheosastopalvelulla tuetaan vanhempaa tässä työssä ehdotetun 5 §:n 1 momentin tavoitteiden toteutumiseksi avohuollollisin perhetyön keinoin. Kyseessä ei näin ole ympärivuorokautisesta lastensuojelulaitospalvelusta. Itse palvelun sisällöstä ei ole tarkemmin säännelty. Myöskään lastensuojelulaissa ei ole tarkemmin säädetty avohuollon tukitoimien (palveluiden) sisällöstä. STM toteaa, että palvelun muuttamista ympärivuorokautiseksi lastensuojelupalveluksi ei ole palvelun luonne huomioiden tarkoituksenmukaista.

VKK lausunnossaan esille nostaman turvallisuushenkilöstöä koskevan sääntelyn osalta **STM toteaa**, että asiaa valmistellaan osana lastensuojelulainsäädännön toiseen vaiheeseen uudistamista. Tarkoitus on arvioida sääntelytarve myös kuntouttavaa suljettua laitospalvelua laajemmin.

Muita huomioita

EOA mainitsee lausunnossaan niin sanotun sosiaalihuollon teknologia esityksen (HE 113/2025 vp) ja sen suhteen lastensuojeluun. Mainittu esitys on paraikaa sosiaali- ja terveysvaliokunnan käsittelyssä. **STM** toteaa, että mainitun esityksen vaikutuksia koskevassa luvussa s. 67–69 on arvioitu melko pitkästi esityksen vaikutuksia lastensuojeluun. Edelleen luvussa 10.1 *esityksen riippuvuus muista esityksistä* on tunnistettu yhteys nyt käsillä olevaan esitykseen ja erityisesti ehdotukseen eristämisen yhteydessä toteutettavasta kameravalvonnasta. Tämän käsillä olevan hallituksen esityksen kohdassa 11.1 *esityksen riippuvuus muista esityksistä* on puolestaan todettu yhteys edellä mainittuun teknologia esitykseen ja todettu muun ohella seuraavaa:

“Lähtökohtaisesti sosiaalihuoltolain ehdotetut säännökset koskisivat myös lastensuojelua. Koska sosiaalihuoltolakiin ehdotettu uusi säännös koskisi teknistä valvontaa yhteisissä tiloissa, LsL:iin ehdotetaan lisäksi erityissääntelyä eristämisen yhteydessä toteutettavasta kameravalvonnasta (ehdotettu 70 a §). Mikäli lastensuojelun osalta tunnistetaan erityisiä sääntelytarpeita teknologisten ratkaisujen tai teknisen valvonnan osalta, muutostarpeet arvioitaisiin osana lastensuojelulainsäädännön kokonaisuudistuksen toista vaihetta.”

EOA nostaa esille seurannan tärkeyden. **STM toteaa** esitykseen viitaten, että STM tukee lain toimeenpanoa soveltamisohjein ja seuraa lain toimeenpanoa yhdessä THL:n kanssa. STM:n

Hallitusneuvos Tiina Muinonen
Neuvotteleva virkamies Susanna Hoikkala
Lakimies Johanna Peltorinne

tavoitteena on antaa THL:n tehtäväksi ehdotetun lainsäädännön toimeenpanon seuranta ja vaikutusarvioinnin toteuttaminen.

LAPS pitää tarpeellisena lastensuojelulain kirjoittamista kokonaan uudelleen sekä toteaa lastensuojelulain sirpaleisuuden lisäävän tulkinnanvaraisuutta ja soveltamisen vaikeutta, joka voi johtaa lasten oikeusturvan vaarantumiseen. **STM toteaa**, että lain antaminen kokonaan uudestaan on seuraavan valmisteluvaiheen tavoite.